

www.humak.fi

Opinnäytetyö

Julkisen taiteen kentän kehittäminen taiteilijahaastattelujen pohjalta

Kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia
Taiteen edistämiskeskuksen
Julkisen taiteen asiantuntijapalvelutiimille

Emmaliisa Kaikkonen

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

240 op

11/2020

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kulttuurituottaja AMK

Tekijät: Emmaliisa Kaikkonen

Opinnäytetyön nimi: Julkisen taiteen kentän kehittäminen taiteilijahaastattelujen pohjalta - Kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia Taiteen edistämiskeskuksen Julkisen taiteen asiantuntijapalvelutiimille

Sivumäärä: 57 sivua ja 11 liitesivua

Työn ohjaaja: Jari Hoffrén & Johanna Muhonen

Työn tilaaja: Taiteen edistämiskeskuksen Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut

Julkinen taide on yleistynyt ja vakiinnuttanut asemaansa Suomessa prosenttiperiaatteen myötä. Prosenttiperiaatteella viitataan käytäntöön, jossa osa rakennusbudjetista suunnataan taiteen hankkimiseen. Taiteen edistämiskeskuksen Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut on syksyllä 2019 perustettu toimija, jonka tavoitteena on tukea julkisen taiteen projekteja ja edistää prosenttiperiaatteen sitouttamista osaksi rakennushankkeita. Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut koostuvat kolmen asiantuntijan tiimistä.

Opinnäytetyö koostuu julkisen taiteen kentän kartoituksesta, puolistrukturoiduista taiteilijahaastatteluista ja haastatteluissa nousseiden teemojen jatkojalostuksesta kehittämistyöpajoissa asiantuntijapalvelutiimin kanssa. Tavoitteena oli koota mahdollisimman konkreettisia toimenpidesuosituksia Julkisen taiteen asiantuntijapalveluille. Työssä haastatellaan seitsemää taiteilijaa julkisen taiteen kentältä.

Asiantuntijapalvelut pyrkivät tukemaan eri toimijoita julkisen taiteen hankkeissa; kuntia, alueellisia vastuumuseoita, viranomaisia, rakennuttajia, tilaajia, suunnittelijoita, sekä taiteilijoita. Asiantuntijapalvelut toivoivat toiminnan suunnittelemisen tueksi kokemuspohjaista tietoa kentältä. Tiedon pohjalta on mahdollista kehittää toimintaa niin, että se vastaa paremmin taiteilijoiden tarpeisiin.

Lopullisena tuotoksena työssä on haastattelujen ja kehittämistyöpajojen pohjalta koottuja kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia. Näiden lisäksi käsitellään laajempia, abstrakteja teemoja, joihin asiantuntijapalvelujen on hyvä palata aika ajoin. Tuotosta voi soveltaa myös laajemmin julkisen taiteen kentällä. Tavoitteet täyttyivät hyvin, haastatteluista syntyi paljon olennaista materiaalia, kehittämistyöpajat sujuivat mallikkaasti ja suuresta aineistomäärästä huolimatta työn tulokset saatiin koottua ytimekkääksi tiivistykseksi.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in Cultural Management 240 ECTS

Author: Emmaliisa Kaikkonen

Title: Developing the field of Public Art based on artist interviews - Recommendations for action and development for the Public Art Advisory Services -team

Number of Pages: 57 and 11 attachment pages

Supervisor: Jari Hoffrén & Johanna Muhonen

Subscriber: The Arts Promotion Centre Finland, Public Art Advisory Services

Public Art in Finland has become more common and established its position via 'percent for art' - principle which refers to policy where part of construction budget is targeted for art procurement. The Public Art Advisory Services, which is part of The Arts Promotion Centre Finland (Taike), was established in autumn 2019 and its aim is to support Public Art projects and work for engaging 'percent for art' -principle for construction projects. The Public Art Advisory Services is formed by a team of three experts.

The thesis consisted of mapping the field of Public Art, half-structured artist interviews and refining the themes that rose from the interviews in development workshops. The target was to compile concrete recommendations for The Public Art Advisory services' work and development. Seven artists from the field of Public Art were interviewed for the thesis.

The Public Art Advisory Services pursues in supporting different actors in Public Art -related projects; municipalities, museums, constructors, procurers, planners and artists. As a subscriber the Public Art Advisory Services wished for experience-based information from the field for planning its' operations. Planning the actions to address the needs of the artists is possible based on the provided knowledge.

As a final result the thesis includes proposals for development and recommendations for action. In addition, also more wider and abstract themes are discussed, which are useful for Advisory Services to acknowledge. The output of the thesis can be applied also to wider contexts for Public Art field. The thesis objectives were reached successfully. The interviewes generated lots of relevant material and the development workshops succeeded. Despite the huge amount of source material, the results were able to be presented in concise summary.

Keywords: public art, site-specific art, fine art, organizations, cooperation

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1 JOHDANTO	6
2 CASE: JULKISEN TAITEEN ASiantuntijapalvelujen TOIMINNAN KEHITTÄMINEN	8
3 OPINNÄYTETYÖN TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	10
3.1 Taiteen edistämiskeskus	10
3.2 Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut	11
3.4 Toimintaympäristö prosenttitaidehankkeissa	12
3.5 Muita julkisen taiteen taustaorganisaatioita.....	15
4 JULKINEN TAIDE JA PROSENTTIPERIAATE SUOMESSA	17
4.1 Julkinen taide Suomessa	17
4.2. Prosenttiperiaate tuo taidetta rakentamiseen	19
4.3 Julkisen taiteen trendit	20
5 TUTKIMUSMENETELMÄT	25
5.1 Haastattelujen suunnittelu	25
5.2 Haastattelujen toteuttaminen	27
5.3 Haastattelutulosten purku ja jäsentely	29
5.4 Kehittämistyöpajat tiimin kanssa	30
5.5 Opinnäytetyön esittely Taiteen edistämiskeskuksen henkilökunnalle.....	32
6 HAASTATTELUISSA NOUSSEET TEEMAT	33
6.1 Taiteen tilaajat ja toimijoiden kohtaaminen	33

6.2 Neuvottelu ja sopimukset.....	35
6.3 Taidekilpailut.....	37
6.4 Yhteistyö taustaorganisaatioiden kanssa	38
7 KEHITTÄMISTYÖPAJOISSA NOUSSEET TEEMAT	41
7.1 Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen vuorovaikutusverkosto.....	41
7.2 Julkisen taiteen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen merkitys	42
7.3 Julkisten teosten ylläpito- ja poistokeskustelu	45
8 LOPPUPÄÄTELMÄT.....	47
8.1 Kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia	47
8.2 Vastaukset tutkimuskysymyksiin.....	53
8.3 Itsearviointi ja palaute.....	54
8.4 Jatkotutkimusehdotuksia.....	56
LÄHTEET	58
Liite 1. Haastattelurunko.....	64
Liite 2. Haastateltavien esittelyt	65
Liite 3. Taiteilijahaastatteluissa ja kehittämistyöpajoissa nousseiden teemojen ja kehityskohteiden tiivistysten koonti.....	71

1 JOHDANTO

Taiteen edistämiskeskus (Taike) on asiantuntijavirasto, jonka tehtävänä on edistää taidetta ja taiteilijoiden etuja Suomessa ja kansainvälisesti. Taike jakaa apurahoja ja avustuksia taiteilijoille ja taideyhteisöille, sekä tukee taidetta läänintaiteilijoiden vetämillä kehittämisohjelmilla. Kehittämisohjelmien rinnalle syntyi syksyllä 2019 ensimmäinen kiinteä elin, Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut, joka jatkaa prosenttiperiaatteen kehittämisohjelman työtä. (Taiteen edistämiskeskus 2019a)

Julkinen taide on yläkäsite julkiseen tilaan sijoitetulle ja julkisessa tilassa tapahtuvalle taiteelle. Käytän opinnäytetyössä lähinnä ylätermiä julkinen taide, mutta tämän työn puitteissa viitataan sillä lähinnä prosenttiperiaatteen mukaisiin taidehankkeisiin. Prosenttiperiaate tarkoittaa, että rakennusprojektissa noin prosentti kokonaisbudjetista budjetoidaan julkiseen taiteeseen. (Prosenttiperiaate 2020a)

Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen tavoite on auttaa kuntia, päättäjiä ja viranomaisia, sekä museoita, tilaajia ja taiteilijoita prosenttiperiaatteen mukaisessa toiminnassa. Asiantuntijapalvelut pyrkivät luomaan verkostoja ja hyviä käytäntömalleja julkisen taiteen toimijoiden välille. (Taiteen edistämiskeskus 2020b) Opinnäytetyö keskittyy Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen toiminnan kehittämiseen tuomalla kentällä toimivien taiteilijoiden ajatuksia, ideoita ja kehittämis ehdotuksia esiin. Asiantuntijapalvelut on kartoittanut julkisen taiteen kenttää laajasti, mutta taiteilijoiden kenttätutkimukseen pohjautuva näkökulma puuttui vielä. Kartoittamalla kenttää, asiantuntijatiimi pystyy suunnittelemaan toimintaansa asiantuntevammin.

Opinnäytetyön menetelmät ovat haastattelut ja kehittämistyöpajat. Haastattelujen tavoitteena oli kerätä kentältä haasteita, ajatuksia, ideoita ja kehittämis ehdotuksia. Haastattelukysymyksissä painotin julkisen taiteen projekteja, niiden kulkua, haasteita ja erityispiirteitä. Lisäksi tutkin taiteilijoiden näkökulmia julkisen taiteen taustaorganisaatioista (Taiken lisäksi Suomen Taiteilijaseura ja sen jäsenjärjestöt, Frame ja TAKU) ja -toimijoista (mm. taidekoordinaattorit ja alihankkijat). Tässä opinnäytetyössä taustaorganisaatioilla tarkoitetaan julkisen taiteen ja prosenttiperiaatteen taustalla toimivia organisaatioita ja toimijoita.

Haastattelin seitsemää julkista taidetta tekevää kuvataiteilijaa, kokosin haastattelutulokset asiantuntijapalvelutiimille ja kehittämistyöpajoissa tiimin kanssa ideoimme

esiin nousseiden teemojen pohjalta kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia. Kehittämistyöpajojen suunnittelussa on sovellettu yhteisöllisiä kehittämismenetelmiä, lähinnä aivoriihiyöskentelyä, sillä etätapaamiset asettivat tiettyjä rajoituksia. Lopullisena tuotoksena opinnäytetyössä on taiteilijahaastatteluissa ja kehittämistyöpajoissa nousseet teemat ja kehityskohteet tiivistettynä ja taulukkoon koottuna.

2 CASE: JULKISEN TAITEEN ASiantuntijapalvelujen TOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Pidimme opinnäytetyöprojektia edeltävän harjoittelun aikana opinnäytetyön suunnittelutapaamisia asiantuntijatiimiläisten kanssa. Keskustelimme ja yhdistelimme tilaajan toiveita, sekä omia havaintojani ja ideoitani. Havainnoin harjoittelun aikana tilaajaa ja toimintaympäristöä ja näiden kautta kehitelin opinnäytetyöaiheita. Aihioiden pohjalta syntyi idea taiteilijahaastatteluista ja kehittämisideoiden keräämisestä. Halusimme varmistaa, että työ on tilaajalle tarpeellinen ja minulle tekijänä mieleinen.

Opinnäytetyön strategiana toimii tapaustutkimus, jonka aineistonkeruumenetelmänä on kvalitatiivinen, eli laadullinen teemahaastattelu (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 52–55 & 106–113). Haastateltavat ovat julkisen taiteen kentällä toimivia taiteilijoita. Taiteilijat ovat kuvataiteilijoita tai kuvanveistäjiä pääasiassa Helsingin alueelta. Haastatteluja oli kuusi ja haastateltavia seitsemän, yksi haastatteluista oli taiteilijaparikunnan kanssa.

Haastattelujen päätavoite oli asiantuntijapalveluiden toiminnalle olennaisten kehittämis ehdotusten kerääminen. Haastattelujen jälkeen kehittämistyöpajoissa käsitelimme asiantuntijatiimin kanssa haastatteluissa nousseita teemoja. Tavoitteena oli jalostaa haastatteluissa nousseet teemat ja työpajoissa nousseet kehittämis ehdotukset mahdollisimman konkreettiseen ja käytännönläheiseen muotoon.

Yksi Taiteen edistämiskeskuksen tavoitteista on kattavan tietoperustan kerääminen taiteilijoista ja taiteen kentästä (Kokousmuistiinpanot 2019). Kokemuspohjaisen tiedon kokoaminen käyttöön ja jalostettavaksi on hyödyllistä kaikkien osapuolten, Taiken, asiantuntijapalvelujen ja taiteilijoiden, näkökulmasta. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 27) Taiteilijoiden ajatusten ja näkemysten kerääminen kentältä on tarpeellista nykyisen ja tulevan asiantuntijapalvelujen toiminnan suunnittelussa.

Taiken ja taiteilijoiden välinen toiminta prosenttiperiaatteen saralla on rajoittunut lähinnä apurahojen jakamiseen, sekä läänintaiteilijoiden vetämiin yksittäisiin julkisen taiteen projekteihin. Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut on kartoittanut kenttää suurempien toimijoiden puolelta. (Kasvinen 2020a). Asiantuntijapalvelut pyrkivät vieämään toimintaansa palvelumuotoilun suuntaan, jossa toiminta on asiakaslähtöisempää.

Prosenttiperiaatteesta ja taiteesta rakennushankkeissa löytyy paljon hyviä esimerkkejä, mutta niistä puuttuu koottua tietoa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 25). Prosenttiperiaatteen käsikirjaan (2019) on kerätty paljon perustietoa aiheesta, mutta asiantuntijapalveluilla ei ole tutkimukseen perustuvaa tietoa taiteilijoista julkisen taiteen kentällä. Teemahaastatteluissa pyritään antamaan tilaa vapaalle puheelle ja huomioimaan haastateltavien omat tulkinnat ja niille annettu merkitys. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006e, 6.3.2.)

Teemahaastattelujen tekeminen edellyttää huolellista aihepiiriin perehtymistä. Tutustuin julkista taidetta käsittelevään kirjallisuuteen, tutkimuksiin ja muihin dokumentteihin. Laajan tietoperustan kokoaminen varmisti sen, että pystyin varautumaan haastatteluihin, sekä purkamaan haastatteluista nousseita teemoja ja kokoamaan kehitysideoita asiantuntevasti.

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia haasteita julkisen taiteen projekteihin liittyy?

1.1 Millaisia haasteita taiteilijan näkökulmasta?

1.2 Millaisia haasteita julkisen taiteen asiantuntijapalveluiden näkökulmasta?

2. Miten julkisen taiteen asiantuntijapalvelut voivat kehittää toimintaansa julkisen taiteen kentän toimijana?

2.1 Millaisia konkreettisia toimenpiteitä julkisen taiteen asiantuntijapalvelut voivat tehdä huomioidakseen julkisen taiteen kentän tarpeet?

2.2 Millaisia muita oleellisia asioita julkisen taiteen asiantuntijapalveluiden tulisi huomioida toiminnassaan?

3 OPINNÄYTETYÖN TILAAJA JA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

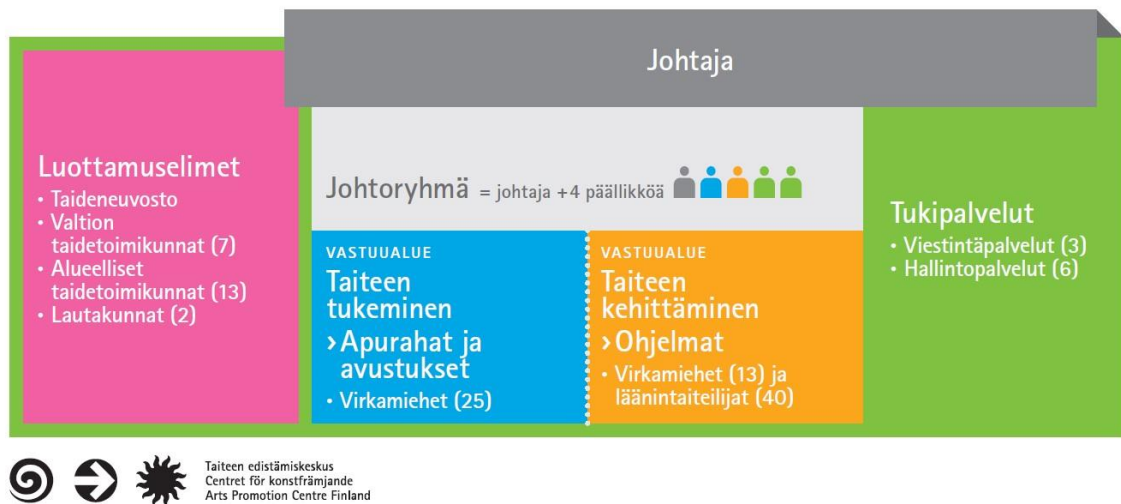
3.1 Taiteen edistämiskeskus

Vuonna 2012 säädettiin laki Taiteen edistämiskeskuksesta (657/2012), joka kumosi lain taiteen edistämisen järjestelystä (328/1967). Taiteen edistäminen keskitettiin Taiteen edistämiskeskukseseen, joka on opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) alainen viranomaistehtäviä hoitava valtionvirasto. Lakiin kirjatut tehtävät ovat taiteen edistämisen kansallisesti ja kansainvälisesti, sekä taiteilijoiden työskentely- ja toimeentuloedellytysten tukeminen. (Aaltonen & Karttunen 2015, 246–249) Taiken päätoimipiste on Helsingin Hakaniemessä ja sen lisäksi Taikella on aluetoimipisteitä ympäri Suomea.

Taiken virastossa työskentelee noin 80 ihmistä, joista puolet ovat läänintaiteilijoita ja puolet virkamiehiä. Taike tukee taiteilijoita ja edistää Suomen taidekenttää jakamalla apurahoja ja avustuksia noin 40 miljoonaa euroa vuosittain. (Taiteen edistämiskeskus 2019b) Taiteen edistämiskeskus jakoi vuonna 2020 puoli miljoonaa euroa avustuksia prosenttiperiaatteen mukaisille taidehankinnoille. (Taiteen edistämiskeskus 2020x) Rahallisten avustusten lisäksi taidekenttää kehittävät eri teemojen alla läänintaiteilijoiden vetämät kehittämisohjelmat ja -projektit ympäri Suomen. Kehittämisohjelmat ovat projektiluontoisia ja keskittyvät esimerkiksi kulttuuriseen moninaisuuteen tai taiteilijoiden työskentelyedellytysten edistämiseen. (Taiteen edistämiskeskus 2019a)

Taike ja OKM laativat yhdessä Tulossopimuksen, jossa määritellään Taiken määrärahat, sekä tulostavoitteet ja -mittarit seuraavalle kolmelle vuodelle. Taiken tavoite on olla rohkea taiteen puolestapuhuja, sekä vuorovaikutteinen, läpinäkyvä ja moderni virasto. Tulostavoitteita ovat mm. taiteilijoiden työllisyyden parantaminen ja tasa-arvoisemman yhteiskunnan edistäminen taiteen ja kulttuurin avulla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020, liite 1, 1)

Taiken organisaatio

Kuva 1: Taiteen edistämiskeskuksen organisaatorakenne. Grafiikka: Taiteen edistämiskeskus 2019

Taiteen edistämiskeskuksen organisaatorakenteessa (Kuva 1) vastuualueet on jaettu taiteen tukemiseen ja taiteen kehittämiseen. Taiteen tukeminen tarkoittaa käytännössä apurahojen ja avustusten jakamista. Taiteen kehittämisen vastuualueen tehtävänä on vastata taiteen kehittämistehtävien ja -hankkeiden suunnittelusta, toimeenpanosta, valvonnasta ja arvioinnista (Taiteen edistämiskeskus 2016b, 3).

3.2 Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut

Taiteen kehittämisen vastuualueen kehittämisohjelma prosenttitaiteelle toimi vuosina 2014–18. Kehittämisohjelmassa edistettiin prosenttiperiaatetta valtionavustuksilla ja läänintaiteilijoiden asiantuntijatyöllä. (Taiteen edistämiskeskus 2016a, 4–9) OKM asetti myös 2015–2017 ohjausryhmän selvittämään prosenttiperiaatteen edistämistä. Prosenttiperiaatteesta oli muotoutunut yhä enemmän eri toimijoiden käyttämä yleiskäsite ja ohjausryhmä selvitti mahdollista seuraavaa askelta antamalla erilaisia ehdotuksia ja suosituksia, kuinka edetä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 9–15)

Prosenttiperiaatehankkeet olivat yleistyneet ja samalla toimintamallit taiteen ja rakentamisen välillä kehittyneet. Ohjausryhmälle tuli selväksi, että koottua tietoa hyvistä käytännöistä, tutkimuksista, selvityksistä tai esimerkeistä taiteesta rakennushankkeissa ei ollut. Nousi tarve toimijasta, jonka toiminta olisi pitkäjänteistä ja tasapuolista

eri toimijoiden välillä, sekä toisi taiteen osaksi rakentamisen maailmaa yhteisten foorumien ja viestinnän kielen kautta. Raporttiin lisättiin ehdotus toimenpiteestä, jossa pohjoismaisten mallien mukaisesti perustettaisiin yksi julkisen hallinnon toimija, jonka tehtävänä olisi edistää taiteen käyttöä rakennushankkeissa. Tämän ehdotuksen pohjalta ja näistä tarpeista syksyllä 2019 perustettiin Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut. (Taiteen edistämiskeskus 2017, 15–26)

Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut toimivat Taikessa taiteen kehittämisen piirissä, ensimmäisenä kiinteänä toimijana projektiluontoisten kehittämisohjelmien rinnalla. Taiteen kehittämisen vastuualueen kehittämisspäällikkö on Eva-Maria Hakola. Julkisen taiteen asiantuntijapalvelutiimin vetäjänä toimii erityisasiantuntija Henri Terho ja muut tiimin jäsenet ovat taideasiantuntijat Maija Kasvinen ja Mari Kempainen.

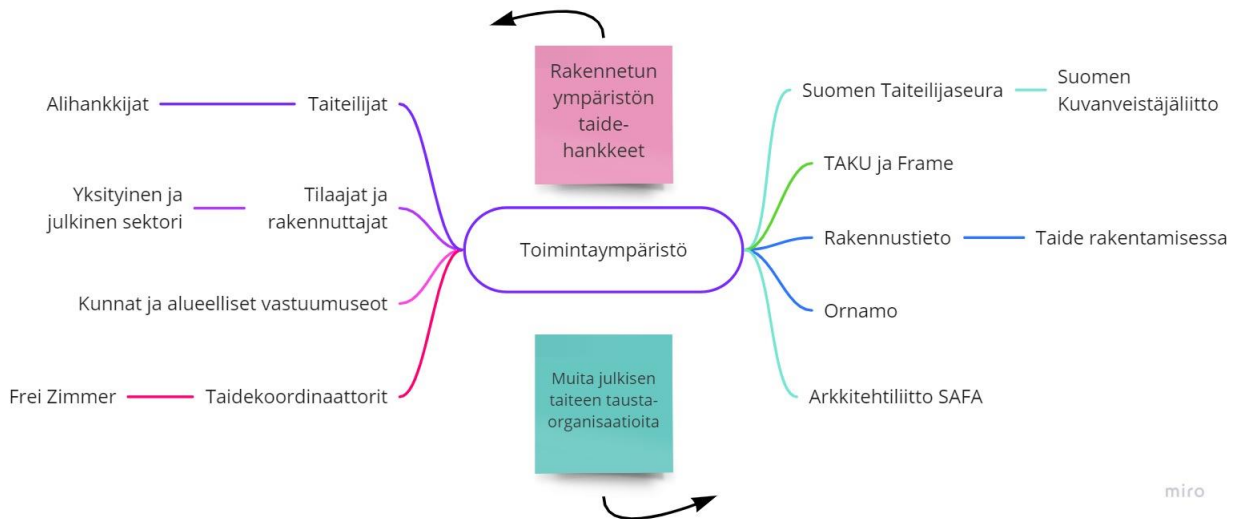
Taiken jakamien prosenttitaideavustuksien rinnalla Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut tukevat taiteilijoiden toimeentuloa epäsuorasti, tukemalla ja nostamalla esiin hyviä käytäntöjä kentältä (Hirvi-Ijäs & Sokka 2019, 21). Palvelun sisältö keskittyy verkostojen luomiseen, eri sidosryhmien neuvontaan, materiaalin kokoamiseen ja viestintään, sekä vaikuttamistyöhön niin taiteen kentällä kuin poliittisestikin (Lassy-Mäntyvaara 2020). Vakituisen toiminnan ollessa alussa, asiantuntijatiimin tämänhetkiseen työhön kuuluu myös julkisen taiteen kentän ja sen toimijoiden kartoittaminen.

Asiantuntijapalvelut on järjestänyt erilaisia tiedotustilaisuuksia ja osallistunut eri keskustelutilaisuuksiin ja seminaareihin. Syksyllä 2020 lanseerattiin joka kuukausittaiset Julkisen taiteen aamukahvit, joiden tavoite on toimia verkostointitapahtumina eri teemojen alla. Suunnittelun alla oli myös suurempi tapahtuma, Julkisen taiteen kevätpäivät. Molempia jouduttiin lykkäämään Covid-19-tilanteen takia. Tilanteen vuoksi lanseerattiin korvaava tapahtuma, verkossa toteutettava keskustelutarja Kuution jälkeen, jossa asiantuntijapalvelut keskustelivat julkisesta taiteesta vaihtuvien vieraiden kanssa monista eri näkökulmista.

3.4 Toimintaympäristö prosenttitaidehankkeissa

Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut on ainoa toimija, jonka toiminta on keskittynyt pelkästään julkisen taiteen ja prosenttiperiaatteen ympärille. Kentällä on myös muita toimijoita, joiden toiminta sivuaa julkista taidetta. Asiantuntijatiimi tekee näiden toimijoiden kanssa yhteistyötä, joko tietyissä projekteissa tai yleisesti verkostoitumalla.

Asiantuntijatiimin on hyvä tietää, mitä mikäkin taustatoimija tarkalleen tekee ja mitkä ovat sen tavoitteet, jotta tiimille muodostuu todenmukainen kuva kentästä. Näin vahvistetaan suurempien kehityslinjojen samansuuntaisuutta ja vältetään saman työn tekemiseltä useaan kertaan. Kuva 2 jaottelee julkisen taiteen kenttää toimijoihin prosenttitaidehankkeiden toimintaympäristöön ja muihin julkisen taiteen taustatoimijoihin.

Kuva 2: Julkisen taiteen toimintaympäristö

Taiteilijat ovat tässä opinnäytetyössä keskeisin ryhmä, jonka näkökulmaa tuodaan tilaajan toiminnan kehittämiseen. Prosenttitaidehankkeissa taiteilijan rooli voi olla usein visuaalisten ja tilallisten ideoiden suunnittelija, joka tulkitsee paikan tarinoita ja henkeä taiteen kautta. Käytännön toteutuksesta ovat vastuussa yhä useammin tekniset tuottajat, eli **alihankkijat**. (Pulkkinen 2019a, 65) Rakennushankkeissa taiteilija voi olla yksi monista alihankkijoista, joka rinnastetaan esimerkiksi talotekniikan suunnittelijoihin (Pulkkinen 2019b, 11).

Julkisen taiteen **tilaajana** toimii usein kunta tai yksityinen toimija. Julkisen ja yksityisen tilaajan raja voi olla häilyvä esimerkiksi asuinkiinteistön toimiessa tilaajana. Näissä tapauksissa ylläpidon ja huollon vastuukysymykset voivat olla epäselviä. (Kasvinen 2020a.) **Rakennuttajalla** tarkoitetaan organisaatiota tai henkilöä, joka on vastuussa rakennushankkeesta. Rakennuttaja organisoii, suunnittelee ja johtaa toimeksiannon mukaisesti teknistä toteutusta. (Rakennuttajat ja valvojat ry, 2020)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) terveydenedistämisasiivisyys-, eli TEA-viisarikysely selvittää kuntien toimintaa asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi ja ensimmäistä kertaa mukana oli kysymys **prosenttiperiaatteen noudattamisen toteutumisesta kunnissa** (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020). Prosenttiperiaatteen sitoutuneita kuntia oli 300 vastanneesta 77. Asiantuntijatiimi kartoitti puhelinoitoilla 2019–20 vaihteessa kuntia, jotka olivat vastanneet kyselyssä sitoutuneensa prosenttiperiaatteen. (Kasvinen 2020a)

Asiantuntijatiimin puhelinkartoituksella pyrittiin avaamaan keskusteluyhteyttä kuntien kanssa, tiedottamaan asiantuntijapalvelujen olemassaolosta, sekä tiedustelemaan prosenttiperiaatteen toteutumisesta käytännössä. Kävi ilmi, että eri kunnissa prosenttiperiaatetta ja siihen sitoutumista tulkitaan todella eri tavoin. (Kasvinen 2020a) TEA-viisarikysely uusitaan kahden vuoden päästä ja näin asiantuntijapalveluilla on mahdollisuus mitata työn vaikuttavuutta kuntatasolla (Lassy-Mäntyvaara, 2020).

Museolaki (314/2019) muuttui 2019 ja **alueellisten vastuumuseoiden** tehtäväksi siirtyi rakennetun kulttuuriympäristön kehittäminen, julkisen taiteen asiantuntijatahona toimiminen ja yhteistyön kehittäminen toimialalla (Museovirasto 2020). Alueelliset vastuumuseot ovat vastuussa julkisesta taiteesta paikallisesti, eli ne ovat ikään kuin seuraava, paikallinen askel asiantuntijapalvelun toimintaan. Yhteistyö vastuumuseoiden ja asiantuntijapalvelun välillä on kehitteillä. (Kasvinen 2020a)

Vastuumuseoiden vastuulla on tarjota välittäjätukea, jos julkista taidetta tilataan yksittäiseen rakennukseen. Isommissa projekteissa, kuten sairaalahankkeissa, projektiin palkataan usein välittäjätaho, eli **taidekoordinaattori**. Taidekoordinaattori on toimija taiteilijan ja rakennuttajan tai arkkitehdin välillä. Joillain rakennusyhtiöillä, kuten YIT:llä, on ollut taidekoordinaattori palkkalistoilla, mutta se on harvinaista. (Terho 2020) Yksittäisten freelancerkoordinaattoreiden lisäksi on noussut koordinaattoriyrityksiä, kuten Frei Zimmer ja Public Art Agency Finland.

Projektista riippuen taidekoordinaattorin työtehtävät voivat vaihdella paljonkin. Taidekoordinaattori-termi on yleinen julkisen taiteen kentällä, mutta sen rinnalla käytetään myös termejä, kuten taidekuraattori ja taidekonsultti. Nämä kuvaavat asiantuntijuutta eri vastuu- ja vahvuusalueilla. Asiantuntijapalvelutiimi on pohtinut yhdessä kentän toimijoiden kanssa kuvaavamman kattotermin, kuten ”taideasiantuntijan”, lanseeraamista kentällä. (Kasvinen 2020a) Taidekoordinaattorien ja julkisen taiteen

asiantuntijapalvelujen erona on se, että asiantuntijapalvelujen tavoitteena on tukea julkisen taiteen kentän hankkeita siihen vaiheeseen, että hankkeeseen voidaan mahdollisesti palkata taidekoordinaattori. (Lassy-Mäntyvaara, 2020)

3.5 Muita julkisen taiteen taustaorganisaatioita

Suomen Taiteilijaseura (STS) ajaa taiteilijoiden etua ja tuottaa tutkimuksia ja tietoa (Suomen taiteilijaseura 2020a). STS:n jäsenjärjestöt edustavat ja edistävät omia taidealojaan. Julkisen taiteen kentällä toimii lähinnä **Suomen Kuvanveistäjäliitto**, jonka jäseniä kaikki haastateltavat opinnäytetyössä ovat. 2019 Kuvanveistäjäliitto järjesti Helsingissä julkisten teosten näyttelyn nimeltä *Sculpture Expanded*. (Suomen taiteilijaseura 2020b) Asiantuntijapalvelut saavat järjestöiltä eri taidealojen asiantuntijatietoa ja vastavuoroisesti järjestöt saavat asiantuntijapalveluilta tietämystä julkisen taiteen kentältä. Julkisen taiteen käsitteen monipuolistuessa, myös muihin alajärjestöihin, kuten Taidemaalariiliittoon ja Valokuvataiteilijoiden liittoon, alkaa leviämään käsite ja ymmärrys julkisesta taiteesta. (Kasvinen 2020a)

TAKU on taide- ja kulttuurialan ammattijärjestö, jonka jäsenenä on muiden ammattiryhmien lisäksi erityisesti monityöläisinä tai itsensätyöllistäjinä työskenteleviä taiteilijoita. TAKU ei siis suoranaisesti ole taiteilijajärjestö, mutta se tekee paljon yhteistyötä eri taiteilijajärjestöjen kanssa ja on muun muassa tehnyt STS:n kanssa selvityksen kuvataiteilijoiden palkoista ja palkkioista. (Leo, 2020) Selvityksessä on eritelty myös julkisen taiteen tehtävät (Salmenoja 2019). **Frame** on taiteen ammattilaisten kansainvälisen toiminnan tukemiseen keskittynyt nykytaiteen asiantuntija- ja tiedotuskeskus. Apurahojen jakamisen lisäksi Frame vahvistaa nykytaiteen verkostoja, sekä kokoaa ja tuottaa tutkimuksia ja tilastoja nykytaiteesta. (Frame Contemporary Art Finland, 2019)

Taide rakentamisessa on **Rakennustiedon** ylläpitämä taidepankki ja tietokanta taiteesta rakennetussa ympäristössä. Rakennustieto tarjoaa tietoa prosenttiperiaatteesta rakennusaloille ja rakennusmaailman näkökulmasta. Muotoilualan asiantuntijajärjestö **Ornamon**, jonka kanssa asiantuntijatiimi on lähdössä näytteilleasettajaksi FinnBuild-messuille, tavoitteena on lisätä tietoisuutta prosenttiperiaatteesta rakennusalalla. **Suomen Arkkitehtiiliitto SAFA** edustaa arkkitehtejä, jotka työskentele-

vät julkisen taiteen projekteissa läheisesti taiteilijoiden kanssa. Yhteistyö rakennustojen kanssa luo uusia mahdollisuuksia arkkitehdeille, rakennuttajille ja taiteilijoille löytää ja kohdata toisensa. (Kasvinen 2020a)

Monen toimijan isoin rooli julkisen taiteen kentällä on tuottaa tietoa ja tiedottaa siitä. Taiteilijoille on tarjolla monenlaista apua työmahdollisuuksien kartoittamisesta lainopilliseen neuvontaan (Pulkkinen 2019, 29). Asiantuntijapalvelut kokoavat tätä tietoa yhteen esimerkiksi Prosenttitaiteen nettisivuille. Suurin osa yhteistyöstä eri toimijoiden kanssa on keskustelua eri foorumeissa. Asiantuntijatiimin rooli on erilainen eri tilanteissa, useimmiten rooli on toimia julkisen taiteen asiantuntijatahona. Julkisen taiteen kenttä on Suomessa suhteellisen pieni ja siksi asiantuntijapalveluiden on ollut mahdollista kartoittaa sekä verkostoitua kentällä laajalle. (Kasvinen 2020a)

4 JULKINEN TAIDE JA PROSENTTIPERIAATE SUOMESSA

4.1 Julkinen taide Suomessa

Julkiselle taiteelle ei ole juuri muita määreitä kuin taiteen tilallinen konteksti, julkisessa ja avoimessa tilassa. Kaikkea mitä taide voi olla, performanssista veistoksiin tai mediataiteeseen, on myös mahdollista toteuttaa julkisessa tilassa (Mononen, 2020). Termin määreenä on siis pikemminkin taiteen sijoitus- tai tapahtumapaikka, kuin sen sisältö. Viime vuosikymmeninä julkinen taide on muuntautunut yhä monimuotoisemmaksi ja epämonumentaalisemmaksi (Kivinen, 2016).

Julkinen taide ei ole uusi asia Suomessa. Siitä on kuitenkin alettu puhua laajemmin prosenttiperiaatehankkeiden ja eri julkisen taiteen trendien nousun jälkeen. Julkisen taiteen monimuotoisuus korostuu Suomessa lähinnä isoissa kaupungeissa. Esimerkiksi Helsingin alueella on lähes 500 ulkoveistosta, historiallista muistomerkkiä ja ympäristötaiteen teosta. Lisäksi Helsingissä on noin 200 prosenttitaideperiaatteella toteutettua teosta julkisiin tiloihin, kuten kouluihin, päiväkoteihin ja kirjastoihin. (HAM, 2020b)

Julkisella taiteella on erityinen yleisösuhte. Julkisen taiteen ja galleriataiteen välillä yleisösuhte on yksi keskeisimmistä eroista, joka vaikuttaa mm. sen arvottamiseen ja mittaamiseen, joka täytyy tehdä eri lähtökulmista. (Rysti 2017) Julkisten teosten ympärille voi kerääntyä erityinen sosiaalinen merkitys. Tästä yksi parhaimmista esimerkeistä Suomessa on Helsingin Kauppatorilla sijaitseva Havis Amanda, sen satavuotinen historia ristiriitaisesta vastaanotosta nykypäivän vapun lakitukseen ja urheilutapahtumien perinteeseen. Teoksen sosiaalinen merkitys on levinnyt koko kansaa koskettavaksi. Ajankohtaisin keskustelu patsaan ympärillä liittyy sen rakenteelliseen kestävyyteen. (HAM 2020a)

Kuten Havis Amanda, jokainen monumentti symboloi ihmisiä ja yhteisöä, joka sen on pystyttänyt. ”Monumentti” juontuu latinan sanasta *monere*, ’muistuttaa’.” Monumentin yksi tarkoitus on siis muistuttaa ajasta, toimia kollektiivisen muistin konkretisoitumana. (Mäcklin, 86) Monumenttien ja muistomerkkien rinnalle on alkanut syntyä uudenlaisia teoksia, jotka haastavat perinteisen käsityksen julkisista teoksista, millaisia teoksia on totuttu näkemään ja kohtaamaan (Kivinen 2016).

OKM:n Kulttuuripolitiikan strategian 2025 kaksi ensimmäistä taidepoliittista näkökulmaa ovat taiteen saatavuus ja saavutettavuus (Hirvi-Ijäs ym. 2019, 5). Julkinen taide on esillä julkisessa tilassa ja sen yleisöön voi kuulua kuka vain. Julkinen taide ei ole suunnattu vain tietyille ihmisille tai ihmisryhmille. Yleisön ja taiteen kohtaaminen on suunnittelematonta ja usein se tapahtuu tiedostamatta. (Rysti 2017) Julkiset teokset ikään kuin piilovaikuttavat ihmisten elämään (Tappola 2020). Julkinen taide on suurimmilta osin saavutettavissa ja saatavilla kaikille, toisin kuin gallerioissa, joihin meneminen ja sisäänpääsyn maksaminen ovat tietoisia valintoja.

Julkisen taiteen monimuotoisuuden esiin tuominen edistää yleistä käsitystä siitä, mitä julkinen taide on. Forest Camp-taiteilijaryhmän *Kakutus* on teos, jossa taiteilijat tekevät aamutuimaan hiekkarannan täyteen hiekkakakkuja tavallisilla lasten leikkiämpäreillä. Interventio jättää lopun kokemuksellisuuden rannan käyttäjän päätettäväksi ja pohdittavaksi. Onko tämä taidetta? Vai vandalismia, joku outo vitsi? Käyttääkö ranta normaaliin tapaan ja samalla lanata rannan hiekkakakut, vai vaalia niitä varovasti, kuten taideteoksia yleensä? (Forest Camp 2019, 40–45)

Julkisen taiteen kysynnän kasvaessa siitä on tullut näkyvämpi osa kaupunkilaisten arkea. Taiteen näkyvyys kaupunkilaisten arjessa vastaa myös asukkaiden toiveita. (Mäcklin 2019, 82) *Sculpture Expanded* -näyttelyn kyselyn perusteella lähes 90 % vastaajista toivoi alueille lisää julkista taidetta, sekä koki julkisen taiteen kohentavan alueen ilmettä (Malin & Veräjänkorva, 14). Julkisen taiteen hankkiminen lisää alueen henkistä pääomaa. Teokset kehittävät paikan identiteettiä ja luonnetta, niiden kautta paikat tulevat tunnetuiksi ja erityisiksi. Esimerkiksi Siilinjärvellä, moottoritien varrella sijaitsevan kultaisen peuran, Pekka Jylhän *Ilmestyksen*, ohi ajaa päivittäin 20 000 ihmistä. (MTV 2019)

On yleistä, että julkisen taiteen ongelmaksi muodostuu halu tehdä liian varman päälle. Kun taiteellisessa ilmaisussa joudutaan tekemään kompromisseja ja kokeellisimmat ideat jäävät toteuttamatta, teoksista tulee valmiiksi pureskeltuja ja turvallisia. (Heikkilä 2018, 55) Suomalaiset julkisen taiteen tekijät ovat kuitenkin kansainvälisessä vertailussa ajan hermolla, jopa edelläkävijöitä. (MTV 2019; Tappola 2020)

Taiteen saatavuus vaikuttaa yleisesti siihen, kuinka myönteisesti julkiseen taiteeseen suhtaudutaan. Niissä kaupungeissa, jotka hankkivat järjestelmällisesti taidetta, asuk-

kaiden arvostus julkista taidetta kohtaan on korkeimmalla. (Pulkkinen 2017) Esimerkiksi Oulu hankkii julkista taidetta säännöllisesti ja on ollut yksi prosenttiperiaatteen pioneerikaupungeista Suomessa. Suomen kymmenestä suurimmasta kaupungista juuri Oulun asukkaat, pääkaupunkiseudun lisäksi, arvostavat eniten julkista taidetta. (Mustekala 2016)

Mitä enemmän monipuolista taidetta tuodaan ihmisten eteen, sitä enemmän sitä ymmärretään ja arvostetaan. Julkinen taide ei ole vain rintakuvia historian henkilöistä vaan kaikkea valokuvataiteesta performanssiin ja muraaleista äänitaideteoksiin. Julkista taidetta voidaan siis kuvitella genren sijaan kontekstina. (Mononen 2020)

4.2. Prosenttiperiaate tuo taidetta rakentamiseen

Prosenttiperiaate tarkoittaa rakennushankkeeseen budjetoitua osuutta, jolla on tarkoitus hankkia taidetta. Taide voidaan hankkia rakennuksen ollessa jo valmis, mutta nykyään on lisääntynyt ns. integroitu taide, jossa taiteilija otetaan mukaan rakennushankkeeseen jo sen alkuvaiheessa. Käytännöksi on noussut prosenttiperiaatteen soveltaminen myös tontinluovutusehdoissa tai korjausrakentamisessa. Prosenttiperiaatteen yhteydessä käytetään myös termejä prosenttitaide(teos), prosenttikulttuuri ja isommissa kokonaisuuksissa (esim. asuinalueen suunnittelussa) taidekonsepti tai taideohjelma. (Prosenttiperiaate 2020a) Prosenttitaiteen hankkeissa taide liikkuu arkkitehtuurin ja rakennetun ympäristön rajapinnoilla.

Prosenttiperiaate itsessään on vanha käytäntö, mutta 2000-luvun puolella se on pikkuhiljaa yleistynyt ja laajentunut (Heinonen 2016, 42). Prosenttiperiaate terminä nousi vuonna 2011, kun Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa otettiin kulttuuripoliittiseksi tavoitteeksi edistää ”julkista rakentamista ns. prosentti taiteeseen -periaatteella”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 9; Valtioneuvoston kanslia 2011, 36) Asiantuntijapalvelujen perustaminen oli osittain mahdollista, koska prosenttiperiaatteen sitouduttiin hallitusohjelmassa 2011, sekä myöhemmin hallitusohjelmissa 2015 & 2019. (Kasvinen 2020).

Tutkimuksessa, jossa tutkittiin ihmisten suhtautumista julkiseen taiteeseen, selkein erottava tekijä on puoluekannatus. Vihreiden äänestäjistä 94 % halusi julkisiin tiloihin taidetta, kun taas perussuomalaisten äänestäjistä julkisen taiteen kannalla oli vain 46

%. (Hyry 2016, 8) Julkinen taide on myös vaikuttamisen, jopa vallankäytön, keino. Demokraattisissa maissa tätä valtaa käytetään, ja sitä tulee käyttää, tasa-arvon edistämiseen. Suomessa on pystytty esimerkiksi nostamaan huonomaineisten asuinalueiden imagoa taiteen avulla (Airaskorpi 2020). Vantaan Koivukylä on kärsinyt kyseenalaisesta lähiömaineesta, ja Vesa-Pekka Rannikon taidekonseptin ”*Lentävät kaupunkilaiset*” myötä Koivukylän vanha betonisilta on korjattu ja valaistu, sekä sen ympäristöön on sijoitettu taideteoksia. Taidekonseptin teemana on linnut, jotka symboloivat monikulttuurisuutta ja luontosuhdetta. (Lassy-Mäntyvaara 2019)

Kun taidetta tehdään julkiseen tilaan, sillä on yleensä tilaaja. Tämä on merkittävää juuri julkisessa taiteessa, sillä tilaajan sosiaaliset tai poliittiset toiveet näkyvät usein teoksessa (Rysti 2017). Myös tila itsessään voi asettaa tiettyjä rajoja teoksen sisältöön. Esimerkiksi päiväkotia asettaa teokselle niin teknisiä kuin sisällöllisiä rajoitteita. Rakennusalan näkökulmasta julkiselle taiteelle rajoitteita asettaa valtio prosenttiperiaatteen lakiasetuksissa, maakunta aluekaavoituksessa ja kunta yksittäisissä hankkeissa ja projekteissa (Heinonen 2016, 39).

4.3 Julkisen taiteen trendit

Julkisen taiteen kentän kasvaessa ja prosenttiperiaatteen termin monipuolistuessa, ilmiön ympärille on muodostunut trendejä. Tässä alaluvussa on esitelty muutama tällä hetkellä pinnalla oleva julkisen taiteen trendi.

Julkisen taiteen monipuolistuessa sisällöllisesti, on kyseenalaistettu myös teosten ikuisuus ja **tilapäiset teokset** ovat lisääntyneet. Kaiken julkisen taiteen ei tarvitse olla kivistä tai pronssista tehtyjä, lähes ikuisia monumentteja. Se, että teos ei ole ikuinen, avaa mahdollisuuden kokeellisempiin, jännittävämpiin ratkaisuihin. Myöskään huolta tai muuta kestävyteen liittyvää ei tarvitse suunnitella niin pitkälle. (Prosenttiperiaate 2020a)

Esittävään taiteeseen julkisissa tiloissa yleensä törmätään vahingossa, yllättävilläkin tavoilla. Taiteilija Maiju Ahlgrén on toteuttanut ihmis- ja tilalähtöisiä taideteoksia, näyttelyitä ja performansseja muun muassa ruokajonoissa, raitiovaunussa ja sairaaloissa (Airaskorpi & Haapamatti 2020). Mittavista ympäristötaideteoksista tunnettu taiteilija Kaisa Salmen teos *Fellmanin pelto – 22 000 ihmisen elävä monumentti* ko-

kosi yhteen 10 000 ihmistä 1918 sisällissodan suurimman vankileirin tapahtumia käsittelevään yhteisölliseen performanssiin Lahden Fellmaninpuistoon huhtikuussa 2013 (EMMA 2018).

Sculpture Expanded – Liikkuva julkisen taiteen laboratorio Helsingissä oli 17.5.-15.9.2019 ympäri Helsinkiä järjestetty nykykuvanveiston tilapäinen julkisten teosten näyttely. Teoksia siirrettiin useaan eri paikkaan näyttelyn aikana. Taidetta pyrittiin viemään myös paikkoihin, joissa ei juuri ole julkista taidetta. Näin taide tuli lähelle sellaisiakin ihmisiä, jotka eivät käy gallerioissa ja taidemuseoissa. (Malin & Veräjänkorva 2019, 12) Positiivisena riskitekijänä voi olla, että julkisen taiteen ”ikuisuuteen” tottunut yleisö ei malta luopua väliaikaisesta teoksesta. (Prosenttiperiaate 2020a)

Taidekaupunginosa tarkoittaa kaupunginosaa, jossa kaupunkisuunnittelun osaksi on otettu taideohjelma tai taideohjelmia. Taideohjelmalla tarkoitetaan suunnitelmaa, kuinka aluekokonaisuuteen, kuten asuinalueeseen, toteutetaan taidetta. Suunnitelma kattaa myös tavat, joilla sidosryhmien, kuten tilaajien, rakennuttajien, arkkitehtien, suunnittelijoiden ja taiteilijoiden, yhteistyö toteutetaan. Taideohjelmat ovat pääosin pitkiä ja laajoja hankkeita. (Prosenttiperiaate 2020b)

Taidekaupunginosat ilmiönä saivat alkunsa Arabianrannasta (Prosenttiperiaate 2016). Arabianranta on noussut merkkipaaluksi prosenttitaiteesta suomalaisessa aluerakentamisessa ja monet muut kunnat ovat ammentaneet inspiraatiota teoksista. (Pulkkinen 2017) Arabianrantaan on ilmestynyt kaikkea valokuvataiteesta mosaiikkiteoksiin ja taidepihoista yhteisötaiteeseen. Taideohjelma koski koko aluetta; pihoja, rakennuksia, katu- sekä viheralueita. Viidentoista vuoden rakentamisesta saatuja oppeja sovelletaan nyt myös muualla Helsingissä rakenteilla oleviin alueisiin. (Kirjonen, 2015)

Taiteilijan näkökulmasta voi olla epäselvää, mitä taiteilijalta tai taiteelta missäkin vaiheessa prosessia odotetaan. Epäselviä tilanteita ehkäisee, jos taiteilija otetaan mukaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. On tärkeää tehdä taiteilijan tehtävät, roolit ja mahdollisuudet suunnitteluvaiheessa selväksi. Taiteilijat toivovat tasa-arvoista yhteistyötä arkkitehtien ja suunnittelijoiden kanssa. Taiteilijan tullessa myöhemmin mukaan prosessiin, on vaikeampi tehdä suunnitelmia ja ratkaisuja ja teokset voivat näyttää päälle liimatulta. (Uimonen 2010, 163–168)

Kun taideohjelmaa tehdään tilalähtöisesti, julkiset teokset suunnitellaan ja toteutetaan suhteessa asukkaisiin (MTV 2019). Asuinpaikan sielu tulee esille taiteen kautta; taide

vaikuttaa ihmisten arkeen joko hyvin arkisesti tai syvemmillä tasolla. ”Patsaan tai seinämaalauksen luo on helppo sopia tapaaminen, ja laajimmillaan kuvataiteen teos järjestyttää sitä, miten näemme maailman.” (Pulkinen 2017) Julkinen taide pystyy piilovaikuttamaan ihmisten elämään monella tapaa (Tappola 2020).

Taiteen integroiminen kaupunkisuunnitteluun on toimiva tapa luoda alueesta houkutteleva ja vetovoimainen. ”Taide voi toimia yhdistävänä tekijänä niin asukkaiden keskuudessa kuin houkuttelevana matkailu- tai vierailukohteena turisteille sekä paikallisille.” Kun taide on ympärillä jokapäiväisessä elämässä, siihen kasvaa välittömämpi suhde myös sellaisille ihmisille, joille taidekokemukset eivät ole niin tuttuja. Taide voi laajentaa myös rakennushankkeen tekijöiden ajattelua. Teknisen puolen tekijöille voi olla inspiroivaa saada luova ja taiteellinen näkökulma osaksi toimintaa. (Heinonen 2016, 45–49)

Yksi olennainen julkisen taiteen haara, joka nykymuodossaan on lähellä taidetta rakentamisessa, on **katukaide**. Vantaan taidemuseo Artsi on profiloitunut julkisen taiteen edistäjäksi Vantaan alueella. Artsi pyrkii siihen, että julkinen taide otetaan huomioon jo kaupunkisuunnitteluvaiheessa, kaupunginosan näköisesti. Taide pyritään integroimaan jo olemassa olemaan ympäristöön, ympäristönsä näköiseksi. Myyrmäessä, ”graffitin ja katutaiteen kotikaupungissa”, on perustettu Suomen ensimmäinen graffitijuna-asema. (Artsi 2020)

Arina Hiltunen toimii tuottajana Helsinki Urban Art -yhdistyksessä ja vastaa yhdistyksen projekteista Pasilan kaupunkitaidekeskuksessa ja Espoon Keran Halleilla Kera-kollektiivissa. Arinan mukaan katutaiteella on pitkä historia Itä-Pasilassa. Katutaide rantautui Helsinkiin 80-luvun lopulla ja sen lisääntyessä lisääntyivät myös kiellot ja rajoitukset. Graffitien vastainen nollatoleranssikampanja kesti vuoteen 2008. (Hiltunen 2020)

Vuonna 2017 Helsinki Urban Art toi ensimmäiset lailliset katutaide-työt Pasilaan ja otti välittäjän roolin taiteilijan ja kaupungin välillä. Yhdistys järjestää muun muassa kaupunkitaidekierroksia Pasilassa. Nollatoleranssikampanjasta huolimatta vastaanotto katutaiteeseen on ollut yleisesti positiivinen. Kiinteistöt antavat mielellään lupia taiteen tekemiseen, sillä on konkreettista näyttöä siitä, että laillisesti tehdyt graffitit vähentävät tægien ja muiden laittomien graffitien määrää. (Hiltunen 2020)

Kiinteistöt ovat alkaneet myös tilaamaan muraaleja ja muita teoksia. Mielikuva katu-taiteesta pelkkinä laittomina graffiteina on selvästi hälvennyt suhteellisen lyhyessä ajassa. (Hiltunen 2020) Suomen Taiteilijaseuran ja TNS Gallupin teettämän kyselyn mukaan 68 % vastaajista on sitä mieltä, että kaupungeissa tulisi edistää katutaidetta, kuten seinämaalauksia ja laillisia graffiteja (Hyry 2016, 28). Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut uusivat lokakuussa 2020 gallupin asenteista julkista taidetta kohtaan. Aineisto julkaistaan tammikuussa 2021. (Kasvinen 2020b)

Keran Halleilla Kera-kollektiivi kerää yhteen katutaidetta, tapahtumia ja kaupunkiviljelyä. Entiselle logistiikkakeskukselle tehtävä taide on omalla tavallaan väliaikaista taidetta, sillä hallit tullaan purkamaan uuden asuinalueen tieltä noin viiden vuoden jälkeen. Vaikka yleinen suhtautuminen katutaiteeseen on positiivista, jotain katutaiteen tilanteesta kertoo se, että hakiessa lupaa katutaiteelle, Helsingin kaupungilla ei ole siihen valmista lupahakemusta. (Hiltunen 2020)

”Katutaide on kehittynyt skenen (=alakulttuurin) sisäisestä tägien (=personalisoitujen signeerausten) teosta myös monimuotoiseksi taiteenlajiksi.” Katutaiteen laillisuuden ja sosiaalisen median myötä katutaide on avautunut laajemmalle yleisölle. Tekijöillä on mahdollisuus saada näkyvyyttä täysin uudella tavalla ja teoksista tehdään mielellään sellaisia, joista halutaan ottaa kuvia sosiaaliseen mediaan. Signeeraukseksi saate-taan laittaa oma Instagram-käyttäjänimi. Laillisten teosten kohdalla taiteilijoilla on mahdollisuus tehdä teoksia päiväsaikaan ja ajan kanssa. (Hiltunen 2020)

Samaisen Taiteilijaseuran ja TNS Gallupin kyselyn mukaan 80 % vastaajista on sitä mieltä, että sairaaloissa ja hoitolaitoksissa tulee olla mahdollisuus kokea taidetta ja kulttuuria (TNS 2016, 9). **Taide sairaaloissa** ja hoitolaitoksissa voi helpottaa potilaan kokemusta kiinnittämällä huomion johonkin muuhun kuin sairauteen tai hoito-toimenpiteisiin. Kuten taidekaupunginosissa, onnistuneeseen projektiin kuuluu taiteen suunnittelu osaksi kokonaisuutta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Integroidun teoksen toteuttaminen vaatii pitkäaikaista suunnittelua ja tiivistä yhteistyötä taiteilijan ja tilaajan välillä. Integroidun teosprojektin toteuttaminen voi olla haastavaa molemmin puolin, ja taiteilijalta se vaatii valmiutta hypätä sosiaali- ja terveystalouden maailmaan ja sen tapaan ajatella. (Taiteen edistämiskeskus 2016a, 65–68)

Taiteen asettelu sairaalaan voi olla haastavaa rakennuksen koon takia. Teosten asettelussa täytyy löytää tasapaino esteettisten ratkaisujen ja sairaalan käytäntöjen välillä.

On otettava huomioon muun muassa teosten teemat ja niiden soveltuvuus osaston asiakkaisiin. Erityisen tärkeää on teoksen hygieenisuus ja sijoitus, teos ei saa olla esimerkiksi potilaiden kuljetuksen tiellä. Ammattikieli ja -termit taitelijoilla, taidehankkeen edustajilla ja sairaalan henkilökunnalla voivat olla todella kaukana toisistaan. On löydettävä tapa, jolla eri henkilöt ja ammattikunnat pystyvät kommunikoimaan keskenään projektin puitteissa. (Heikkilä 2018, 52–53) Taidekoordinaattori on usein se henkilö, joka toimii sillanrakentajana näiden toimijoiden välissä. Sairaaloiden lisäksi keskustelu julkisen taiteen merkityksestä kouluissa ja päiväkodeissa on lisääntynyt. Kouluympäristössä julkinen taide voi kehittää oppilaiden yleissivistyksen ja monilukutaidon lisäksi esteettistä hahmotuskykyä ja sosiaalisia taitoja (Salonen 2017).

5 TUTKIMUSMENETELMÄT

Kokonaisstrategia opinnäytetyössä koostui tilaajan toimintaympäristön havainnoinnista, tietoperustan kokoamisesta, taiteilijahaastatteluista ja kehittämistyöpajoista asiantuntijatiimin kanssa (Kuva 3). Havannoin harjoittelun, opinnäytetyön suunnittelun ja opinnäyteprojektin alun aikana työympäristöä ja julkisen taiteen kenttää asiantuntijapalvelutiimin jokapäiväisessä työssä. Harjoittelun aikana tutustuin julkiseen taiteeseen kansainvälisestä näkökulmasta kootessani teospankkia ulkomaisista teoksista. Liiketalouden kehittämistyönä haastattelin Kuvanveistäjäliiton toiminnanjohtajaa Tiina Veräjänkorvaa liiton projekteista ja niiden vaikutuksesta taiteilijoiden taloudelliseen asemaan.

Osallistuin asiantuntijatiimin kanssa useisiin kokouksiin ja tapaamisiin, joiden kautta opin käytännön hiljaista tietoa. Sidosryhmien edustajiin tutustuminen auttoi hahmotamaan julkisen taiteen taustaorganisaatioiden ja -toimijoiden tavoitteita ja toimintaa, sekä kenttää kokonaisuutena. Olin joissain tilanteissa aktiivinen osallistuja ja toisiinsa ulkopuolinen tarkkailija. Kirjoitin havainnointipäiväkirjaa harjoittelun alusta asti kaikissa tapaamisissa ja tutustuin kentän kirjallisuuteen. Havainnoinnin pohjalta hahmottelin opinnäytetyön aihetta, joka terävöityi opinnäytetyön suunnittelupalaverissa, joita pidimme harjoittelun aikana. (Ojasalo ym. 2018, 114–117)

Kuva 3: Toiminnan eteneminen opinnäytetyössä

5.1 Haastattelujen suunnittelu

Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu oli itsestään selvä ratkaisu tähän opinnäytetyöhän. Tilaaja toivoi kokemuspohjaista tietoa kentältä jaärkevin tapa oli lähteä hakemaan sitä suoraan taiteilijoilta. Tiedonkeruussa halusin korostaa yksilön subjektiivisia kokemuksia. (Ojasalo ym. 2018, 106) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään lisäämään ymmärrystä ilmiöstä, sen luonteesta ja erilaisista syy-seuraussuhteista. Lähdin

työstämään opinnäytetyötä lähtökohdasta, jossa pyrin ymmärtämään taiteilijoiden kokemuksia työskentelystä julkisen taiteen projekteissa, sekä heidän käsitystään julkisen taiteen kentän taustatoimijoista ja -organisaatioista. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006a, 1.2.1)

Haastattelu oli puolistrukturoitu teemahaastattelu. Puolistrukturoitu haastattelu sopi rennon tilanteen luomiseen, sillä tällä lähtökohdalla tilanteeseen soveltumattomat kysymykset voi jättää lennosta pois ja vastaavasti haastattelun edetessä voi kysyä tarkentavia tai muita mieleen tulevia kysymyksiä (Ojasalo ym. 2018, 108). Niin puolistrukturoitu haastattelu, kuin teemahaastattelukin sijoittuvat formaaliudessaan strukturoidun lomaketyylisen haastattelun ja avoimen haastattelun väliin. Tekemäni haastattelu oli strukturoidumpi kuin avoin haastattelu, sillä minulla oli valmiit aihepiirit ja teemat, sekä niiden pohjalta suunniteltu kysymysrunko, joka oli jokaiselle haastateltavalle sama.

Teemahaastatteluissa pyritään antamaan tilaa vapaalle puheelle ja huomioimaan haastateltavien omat tulkinnat ja niille annettu merkitys. Tämä edellytti minulta huolellista aihepiiriin perehtymistä, sekä haastateltavien ja heidän työhistoriansa tuntemista. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006e, 6.3.2.) Aihepiirin tunteminen antoi varmuutta joustavaan haastatteluun, jossa pystyi vapaasti poistamaan tai lisäämään kysymyksiä.

Haastateltavien kartoittaminen alkoi yhdessä julkisen taiteen asiantuntijatiimin kanssa, sillä heillä oli kokonaisvaltaisempi kuva julkisen taiteen kentästä ja opinnäytetyölle parhaista taiteilijoista. Tiimi kokosi listan noin 25 haastateltavasta Microsoft Teamsin chattiin ja näistä ehdotuksista valitsin seitsemän taiteilijaa, joihin otin yhteyttä. Valitsin haastateltavia, jotka olivat kaikki lähellä Helsingin seutua vaikuttavia kuvataiteilijoita tai kuvanveistäjiä. Rajasin haastateltavat maantieteellisesti, sillä halusin järjestää kaikki haastattelun kasvokkain. Kaikilla taiteilijoilla oli laajaa kokemusta julkisen taiteen projekteista ja hankkeista.

Haastattelurungon suunnittelussa aloitin pohjustavilla kysymyksillä eri julkisen taiteen projekteista. Pyrin saamaan hyvän kuvan siitä, mitä taiteilija on tehnyt, miten hän näkee julkisen taiteen ja suhteen omaan tekemiseen, mikä hänelle voisi olla merkityk-

sellistä ja mitä kautta lähteä etsimään kehittämisehdotuksia. Ensimmäisenä kysymyksenä pyysin haastateltavia esittelemään itsensä, jotta kutsuisin heitä opinnäytetyössä heille mielekkäällä ammattinimikkeellä.

Pohjustavien kysymysten jälkeen haastattelurunko oli jaettu kahteen osaan; taideprojekteihin ja niiden haastekohtiin, sekä yhteistyöhön taustaorganisaatioiden kanssa. Kyselin taideprojektien etenemisestä, jotta sain itse paremman kuvan haastateltavan töistä, projekteista ja mahdollisista haasteista. Toinen osa kysymyksistä liittyi yhteistyöhön julkisen taiteen kentän taustatoimijoiden ja -organisaatioiden kanssa, miten taiteilijat näkevät taustaorganisaatioiden toiminnan, millaista yhteistyötä he ovat tehneet ja millaisia kokemuksia yhteistyöstä on.

Talouteen liittyvät kysymykset jätettiin tietoisesti ulkopuolelle. Rajasin kysymykset taiteilijoiden toimeentulosta pois tiimin yhteisellä päätöksellä. Kysymykset toimeentulosta voivat olla epämukavia vastata yksittäisille taiteilijoille. Tällaista tutkimusta varten tulisi tehdä laajempi anonyymi kysely, kuten TAKUn ja Suomen Taiteilijaseuran Selvitys kuvataiteilijoiden palkoista ja palkkioista. Tällöin olisi mahdollista tutkia tulorakennetta tarkemmin, mm. työhön käytetyn ajan, korvauksen, maksutavan ja sopimuskäytäntöjen kautta (Salmenoja 2019).

Tein useita hahmotelmia haastattelurungoista, joita testasin käymällä läpi tilanteita päässäni, muokkaamalla kysymyksiä omaan puhetapaan ja mahdolliseen tilanteeseen sopiviksi. Pyrin myös ennakoimaan vastauksia ja lisäsin mahdollisia tarkentavia kysymyksiä haastattelurunkoon. Ennen ensimmäistä haastattelua hyväksyin haastattelurunon (Liite 1.) ja kävin pilottihaastattelun asiantuntijatiimin jäsenen kanssa.

5.2 Haastattelujen toteuttaminen

Ensimmäinen askel suunnittelun jälkeen oli yhteydenotto haastateltaviin. Lähetin sähköpostilla 13.2. haastattelukutsun, jossa kerroin kuka olen, missä ja mitä opiskelen, mistä teen opinnäytetyöni ja miksi, mikä haastateltavien rooli olisi ja miten käsittelen keräämäni tietoa. Lisäksi kerroin asiantuntijapalvelujen toiminnasta ja toiminnan tavoitteista. Otin yhteyttä seitsemään haastateltavaan. Kaikki suostuivat haastateltaviksi. Haastateltavien joukossa oli taiteilijapari, joten haastattelutilanteita oli kuusi.

Pyrin järjestämään haastattelut haastateltaville kätevissä ja mukavissa paikoissa. ”Haastateltavan arkiympäristössä tehtävät haastattelut antavat usein syvällisemmän

kuvan haastateltavan todellisista ajatuksista kuin irrallaan asiayhteyksistä tehtävät haastattelut” (Ojasalo ym. 2018, 106). Noin puolet haastatteluista tapahtui kahviloissa ja puolet taiteilijoiden työhuoneella. Haastattelujen kesto oli puolesta tunnista reiluun tuntiin. Kahviloissa haastateltaessa haaste jälkikäteen oli litterointia vaikeuttava taustahäly.

Pyrin haastattelujen aikana mahdollisimman luontevaan keskusteluun. Tämä onnistui mielestäni hyvin, ja useamman haastateltavan kanssa jäin keskustelemaan vielä haastattelun päätyttyäkin. Osasin myös antaa neuvoja muutamissa haastateltavia askarruttavissa kysymyksissä. Pyrin keskittymään keskusteluun ja yhteyden luomiseen haastateltavan kanssa, en paperin ja muistiinpanojen tuijottamiseen. Teemahaastattelun tavoitteena ei ole pikkutarkkojen kysymysten esittäminen suoraan paperilta (Saaranen-Kauppinen ym. 2006e, 6.3.2.). Tämä helpotti haastattelujen edetessä, kun aloin muistaa kysymyksiä ulkoa. Haastattelun aikana en kirjoittanut juuri mitään ylös, korkeintaan haastattelun aikana syntyviä tarkentavia kysymyksiä.

Haastatteluissa jatkuvan tilanneanalyysin tekeminen oli tärkeää, jotta osasin oikeassa kohdassa kysyä tarkentavia kysymyksiä, kun huomasin haastateltavan innostuvan aiheesta. Vastaavasti jos kysymykseen ei tuntunut löytyvän vastausta, siirryin eteenpäin tai koetin kysyä saman kysymyksen eri kulmasta. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006e, 6.3.2.) Tarkentavissa kysymyksissä pyrin löytämään haastateltavien tulkintoja asioista ja heidän asioille antamia merkityksiä. Vastauksista riippuen pyrin syventämään kysymyksiä ja pääsemään mahdollisten kehittämisehdotuksen äärelle. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 3.1.1)

Halusin pitää haastattelutilanteet mahdollisimman selkeinä, enkä siksi lisännyt haastattelutilanteisiin ylimääräisiä virikkeitä. Haastattelurunko kehittyi haastattelujen edetessä, suureen osaan kysymyksistä löysin paremman tavan sanoittaa kysymykseni. Hyvä puoli haastatteluissa aineistonkeräämismenetelmänä oli suora kontakti haastateltaviin, sekä mielenkiintoiset tarinat ja esimerkit. Pääsin syventämään ymmärrystäni julkisen taiteen kentästä haastattelu haastattelulta. Ainoa huono puoli oli kerätyn aineiston valtava määrä ja haaste aineiston jäsentelyssä, jota käsitellään seuraavassa alaluvussa. Haastattelujen sopiminen, järjestäminen ja litterointi vei myös paljon aikaa.

5.3 Haastattelutulosten purku ja jäsentely

Litteroin jokaisen haastattelun muutama päivä itse haastattelun jälkeen. En litteroinut koko haastattelua sanasta sanaan, vaan nostin esiin tärkeitä pointteja opinnäytetyön kannalta. Litteroitua materiaalia oli tästä huolimatta todella paljon.

Haastattelujen ollessa paketissa ja litteroituina, aloin jäsentelemään tekstiä. Aloitin jäsentelyn soveltamalla dokumenttianalyysin menetelmiä. Kokeilin monia eri tapoja jäsentellä materiaalia; hahmottelin listoja, teemakokonaisuuksia ja miellekarttoja paperille ja digitaalisesti. Toimivimmaksi tavaksi totesin yhteneväisyyksien ja toistuvien teemojen poimimisen haastatteluvastauksista ja näiden kokoamisen miellekartaksi. Pysin järjestämään aineiston järkevaksi, tiiviiksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi. (Ojasalo ym. 2018, 136–145) Monia vastauksia haastattelukysymyksiin pystyi ennakoimaan, mutta niiden sävyä, näkökulmaa tai intensiteettiä ei voi ennustaa.

Aloitin tekstin teemoittelun etsimällä litteroidusta aineistosta yhdistäviä (ja erottavia) tekijöitä. Erottelin teemoja ja keskeisiä aiheita ja kokosin kunkin teeman alle kaikista haastatteluista olennaiset pointit. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006f, 7.3.4) Etenin teemoittelusta tyypittelyyn eli teemojen tyypillisten asioiden kokoamiseen ja kiteyttämiseen. Tyypittelyssä keskityin haastateltavien erottelun sijaan heidän tarjoamansa informaation kokoamiseen, purkamiseen ja järjestelyyn. Lopullinen tulos, miellekartta, oli eräänlainen tiivistelmä ja läpileikkaus haastatteluiden keskeisimmistä teemoista. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006g, 7.3.5)

Miellekartan lisäksi kirjoitin lyhyen esittelyn haastateltavista (Liite 2.). Esittelyssä esittelen haastateltavat heille mielekkäällä ammattinimikkeellä. Sitaatissa on haastateltavien näkemyksiä julkisesta taiteesta ja heidän omasta työskentelystään, sillä nämä pointit jäivät miellekartan ulkopuolelle.

Teemahaastattelua on loogista alkaa analysoimaan teemoittain. Kuitenkin ennakkoon asetetut teemat eivät aina pysy samoina aineiston analysoinnin edetessä. (Saaranen-Kauppinen ym. 2006e, 6.3.2) ”Joskus teemat muistuttavat aineistonkeruussa käytettyä teemahaastattelurunkoa, mutta näin ei aina käy” (Saaranen-Kauppinen ym. 2006f, 7.3.4). Näin kävi tässä opinnäytetyössä ja miellekartasta, tuli hyvin erinäköinen kuin haastattelurungosta.

Aloitin miellekartan kokoamisen ensin käsin. Kirjoitin esiin nousseita pointteja paperille ja järjestelin ja siirtelin papereita miellekartan muotoon. Siirsin miellekartan Miro-ohjelmaan ja samalla tiivistin miellekartan järkevään kokoon. Miellekartassa näkyy aineistoa analysoimalla löydetty olennaiset sisällöt tutkimusaiheen näkökulmasta.

5.4 Kehittämistyöpajat tiimin kanssa

Yhdistelemällä useampia menetelmiä opinnäytetyössä, pyrin menetelmäkokonaisuuteen, jossa menetelmät tukevat toisiaan. Tässä opinnäytetyössä aineiston kerääminen tapahtui haastatteluilla, purku ja käytäntöön vieminen kehittämistyöpajoissa. (Ojasalo ym. 2018, 106) Haastattelun ollessa koko lailla perinteinen menetelmä, halusin kokeilla kehittämistyöpajoihin erilaista ja luovaa aivoriihimenetelmää, kuten 8x8 tai kuusijatteluhattua.

Covid-19-tilanteen vuoksi jouduimme kuitenkin pitämään kaikki kehittämistyöpajat etänä ja ideoinnissa täytyi käyttää etäyhteyden sopivia menetelmiä. Pidimme tiimin kanssa kehittämistyöpajat Microsoft Teamsin videopuhelun välityksellä 23.4., 27.4., sekä 12.5. Jokainen työpaja kesti 2–3 tuntia.

Pyrin kannustamaan ideoinnissa määrään, en laatuun. Kun ”itsestään selvät” ideat saadaan alta pois, aito ideointi alkaa tapahtua. Näiden ideoiden seasta voi löytää parhaat ja toteuttamiskelpoisimmat ideat. ”Ideointi on halpaa, mutta ideoiden toteuttaminen kallista.” Ideoinnin keskipisteessä on luovuus ja luovuuden edellytys on avoin ja positiivinen ilmapiiri. (Ojasalo ym. 2018, 158–160)

Kehittämistyöpajan vetäminen vaatii johtamistaitoja. Ryhmänvetäjän täytyy pitää huolta aikataulun ja sääntöjen noudattamisesta, rytmittää ideointia ja kiihdyttää prosessia tarpeen mukaan. Vetäjän tulee luoda kiirettömän ja avoimen tuntuinen ilmapiiri, mutta samalla muistaa, että toiminnan tulee olla tavoitteellista ja kurinalaista. (Ojasalo ym. 2018, 159–162) Tunnelman vaistoaminen oli paljon vaikeampaa etäyhteyden varassa ja esimerkiksi tarvetta tauoille oli hankala aistia.

Ensimmäiseen kehittämistyöpajaan valmistelin PowerPointin, jonka avulla kävin läpi haastatteluprosessia. Kerroin omista kokemuksistani haastatteluista, sekä kävin läpi esiin nousseita teemoja Miro-ohjelman miellekartan avulla. Lopuksi avasin seuraavien kehittämistyöpajojen sisältöä. Ideoinnin pohjalla oli vahvasti aivoriihen peruseriaatteet, jotka kävin myös tiimiläisten kanssa läpi:

1. Määrä tuottaa laatua
2. Ideointi ja arviointi erotetaan toisistaan
3. Rohkaistaan poikkeavien ja villien ideoiden heittelyyn
4. Hyödynnetään jo syntyneitä ideoita (Halme, 2018)

Toisessa työpajassa aloitimme virallisesti ideoinnin. Ideoinnin apuna käytin Miro-ohjelman Brainwriting-pohjaa, johon Post-it-lappujen avulla jokainen tiimiläinen pystyi kirjoittamaan omia ideoitaan (kuva 4). Näin ideointia tapahtui yhdessä ja itsenäisesti. Olin valmiiksi hahmotellut pohjaan kymmenen eri teemaa ensimmäisen tapaamisen keskustelujen pohjalta.

Kuva 4: Ideointi kehittämistyöpajassa Post it-pohjan avulla

Viimeisessä työpajassa kävimme läpi olennaisia teemoja asiantuntijapalvelujen näkökulmasta. Tarkoituksena oli löytää teemojen ja asiantuntijapalvelujen toimintasuunnitelman yhtymäkohtia, mahdollisuuksia ja haasteita. Käytimme ideointipohjana kaikille jaettua Word-dokumenttia, johon oli valmiiksi listattu keskustelunaloituksia. Siirsin myös Post-it-lappuihin ideoidut olennaiset ajatukset Word-dokumenttiin.

Halusin yksinkertaisen pohjan, johon kaikki ajatukset saisi mahdollisimman helposti ylös. Pyrin saamaan mahdollisimman paljon konkreettisia kehittämisideoita ylös. Kai-

kissa keskusteluissa pyrin pääsemään lopputulokseen siitä, miten yhdistää haastattelussa nousseet teemat toimintaan. Kehittämistyöpajojen ydin oli nimenomaan asiantuntijapalvelujen toiminnan kehittäminen haastattelumateriaalin pohjalta.

Kehittämistyöpajojen keskustelu ajautui melko kauas alkuperäisestä kysymysrungosta, mutta se oli odotettavissa. Alkuperäinen jaottelu julkisen taiteen projekteihin ja yhteistyöhön taustaorganisaatioiden kanssa hämärtyi ja teemat alkoivat toimimaan irrallisina keskustelunaloituksina. En pitänyt tärkeänä pitää alkuperäisistä kysymysrungosta kiinni, vaan hahmottelin jokaisen kehittämistyöpajan edellisen pajan keskustelujen pohjalta. Näin haastattelussa nousseista teemoista asiantuntijatiimi sai luontevasti lähteä työstämään niitä, jotka tuntuivat tärkeiltä toiminnan näkökulmasta.

5.5 Opinnäytetyön esittely Taiteen edistämiskeskuksen henkilökunnalle

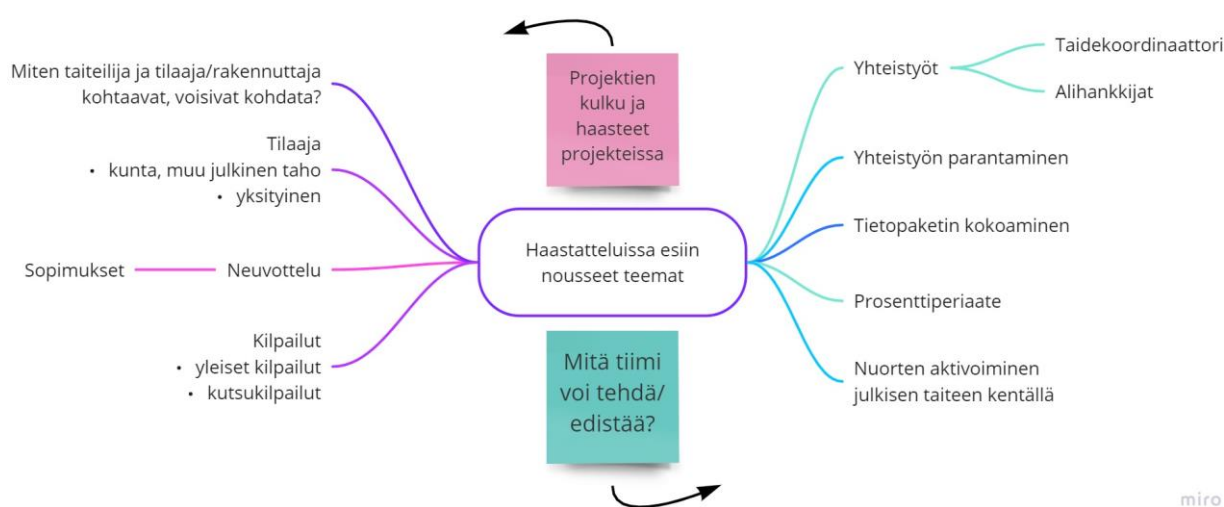
Ensimmäisessä kehittämistyöpajassa minulle tarjottiin mahdollisuutta esitellä opinnäytetyöprojekti koko Taiteen edistämiskeskuksen henkilökunnalle luentopalkkiota vastaan. 18.5. pidin tunnin mittaisen opinnäytetyön esittelytilaisuuden henkilökunnalle. Covid-19-tilanteen vuoksi tilaisuus pidettiin täysin etänä. Taikessa työskentelee 80 henkilöä, tilaisuuteen osallistui vajaa 20 henkilöä.

Esittelytilaisuuden alkuun Henri esitteli minut, sekä Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen toimintaa. Tunnin tapahtumaan kuului puolen tunnin opinnäytetyön esittely ja puoli tuntia kysymyksiä. Esittelyn tukena käytin PowerPointia, jossa kävin työn lähtökohdan ja tavoitteet, sekä toteutuksen ja tulokset. Kuulijoilta tuli kysymyksiä puoleksi tunniksi, lisäksi Henri kysyi tarkentavia kysymyksiä.

Esittelytilaisuus oli positiivinen kokemus. Minulle on tärkeää saada tämän tyylistä, ”virallista” esiintymiskokemusta. Opinnäytetyön esittely etänä oli haastavampaa, sillä tilanteesta puuttui kontakti yleisöön. Palautteen ja kysymysten saanti ulkopuolisilta oli tärkeää kesken opinnäytetyön kirjoittamisen. Työ oli idean tasolla valmis esittelyhetkellä, kaikki haastattelut ja kehittämistyöpajat oli tehty. Esittely auttoi opinnäytetyön kirjoittamisessa, sillä opinnäytetyö oli vietävä esiteltävään muotoon ja näin monet keskenkäiset ajatukset konkretisoituivat. Ulkopuolisten kysymykset auttoivat konkretisoimaan työn tarvetta ja tarkoitusta.

6 HAASTATTELUISSA NOUSSEET TEEMAT

Haastattelun rakenne oli jaettuna kahteen; julkisen taiteen projektit ja yhteistyö taustaorganisaatioiden kanssa. Tässä luvussa käsitellään haastatteluissa nousseita teemoja jaolla, joka kuvassa 5 on esitetty. Kehittämistyöpajojen edetessä tämä jaottelu hämärtyi ja teemat alkoivat toimimaan irrallisina keskustelunaloituksina. Viimeisessä työpajassa lopputulokseksi syntyi konkreettisia kehittämisideoita ja tärkeitä teemoja, joita asiantuntijapalvelujen on hyvä nostaa esiin aika ajoin. Tästä näkökulmasta kehittämisideoita ja teemoja käsitellään luvuissa 7 ja 8.1.

Kuva 5: Tiivistetty versio alkuperäisestä miellekartasta

Kuva 5 on tiivistetty versio alkuperäisestä miellekartasta, jossa näkyviä teemoja on jatkettu tarkentavilla pointeilla. Miellekartan vasemmalla puolella näkyy julkisen taiteen projekteista nousseet teemat ja oikealla teemat yhteistyöstä taustaorganisaatioiden kanssa, jota käsitelin lähinnä asiantuntijapalvelutiimin toiminnan näkökulmasta. Alkuperäinen miellekartta Miron sivuilla (katseluoikeudet): https://miro.com/app/board/o9J_ktpIWbs=/

6.1 Taiteen tilaajat ja toimijoiden kohtaaminen

Ennen kuin julkisen taiteen projekti pystyy alkamaan, on taiteilijan ja tilaajan kohdattava toisensa. Taiteilijana itsensä markkinoiminen on haastavaa. Suoraa yhteydenottoa ei nähdä toimivana tapana saada työtarjouksia, toimivimpana koetaan verkostoituminen mahdollisimman laajasti, kilpailuihin osallistuminen ja yhteydenottojen

odottaminen. Tämä toimii siinä vaiheessa, kun CV on jo vaikuttava, mutta työn löytäminen uran alkuvaiheessa voi olla vaikeaa. Asiantuntijapalvelut voivat olla mukana järjestämässä tapahtumia ja tilaisuuksia, joissa tilaajan ja taiteilijan kohtaaminen on mahdollista. Kohtaaminen voi tapahtua myös taidekoordinaattorin tai alueellisen vastuumuseon kautta, joten asiantuntijapalvelujen on tärkeää tehdä yhteistyötä näiden toimijoiden kanssa.

Yksi isoimmista erottavista tekijöistä julkisen taiteen tilaajissa on se, onko tilaaja julkiselta vai yksityiseltä sektorilta. Yksityisellä puolella prosessi toimii yleensä nopeammin, sillä julkisella puolella on monta päättävää tahoa, joiden toiminta voi olla hyvin hidasta. Eri tilaajilla on eri määrät resursseja laittaa suunnittelutyöhön. Julkisen taiteen tilaaminen tulisi tehdä tilaajille mahdollisimman helpoksi, mutta varsinkin rakentamiseen integroitu taideprojekti tarvitsee aikaa ja paneutumista onnistuakseen.

Rakennus- ja taidemaailma ovat kovin erilaisia. Monet taiteilijat kaipaavat vapautta tekemiseen, kun taas rakennusmaailmassa kaikki täytyy olla todella tarkasti säänneltyä. Esimerkiksi hinnoitteluprosessi rakennus- ja taidealalla on erilainen. Toimijat tarvitsevat todella erilaista tietoa julkisesta taiteesta ja siksi kohdennetun viestinnän täytyy olla lukijalle ymmärrettävää. Työkieli, työtavat ja aatteet tekemisen takana ovat kaukana toisistaan ja argumentoinnin julkisen taiteen puolesta täytyy olla näiden mukaista. Asiantuntijapalvelut voivat lisätä tietoisuutta ja ymmärrystä molemmiin puolin verkostoitumistilaisuuksien ja kohdennetun viestinnän avulla.

Paikalliset vastuumuseot toimivat omalla alueellaan kulttuuriympäristön, erityisesti rakennetun ympäristön asiantuntijana (Museovirasto 2020). Tähän kuuluu myös prosenttiperiaatteen edistäminen ja tukeminen. Alueellisen taidemuseotoiminnan lisäksi muut paikalliset taidetoimijat edistävät haluamiaan tavoitteita. Esimerkiksi Porvoon taiteilijaseura alkoi lobbaamaan prosenttiperiaatteen toteutumista alueella ja järjestämään tilaisuuksia ja luentoja päättäjille. Näin Porvooseen saatiin julkisen taiteen hankintoja ensimmäistä kertaa moneen kymmeneen vuoteen ja kaupunki sitoutui noudattamaan prosenttiperiaatetta Länsiranta-hankkeessa.

Taulukko 1: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita – Taiteen tilaajat ja toimijoiden kohtaaminen

Kehityskohde	Haasteet	Kehitysideat
Tilausprosessi (taiteilija)	Taiteilijan ja tilaajan kohtaaminen, työtarjousten saaminen	Asiantuntijapalveluiden koordinoimat tapahtumat ja tilaisuudet kohtaamispaikkoina
Tilausprosessi (tilaaja)	Julkiset tilaajat: byrokratia päätöksenteossa, suunnittelutyön resurssit	Tilausprosessin helpottaminen ja sujuvoittaminen tilaajan näkökulmasta, tilausprosessissa tukeminen
Vuorovaikutus (viestintä)	Osapuolten erilaisten työtapojen, -kielten ja -periaatteiden yhteensovittaminen	Asiantuntijapalvelut osapuolten välisen tietoisuuden ja ymmärryksen edistämiseksi; verkostoitumista ja viestintää

6.2 Neuvottelu ja sopimukset

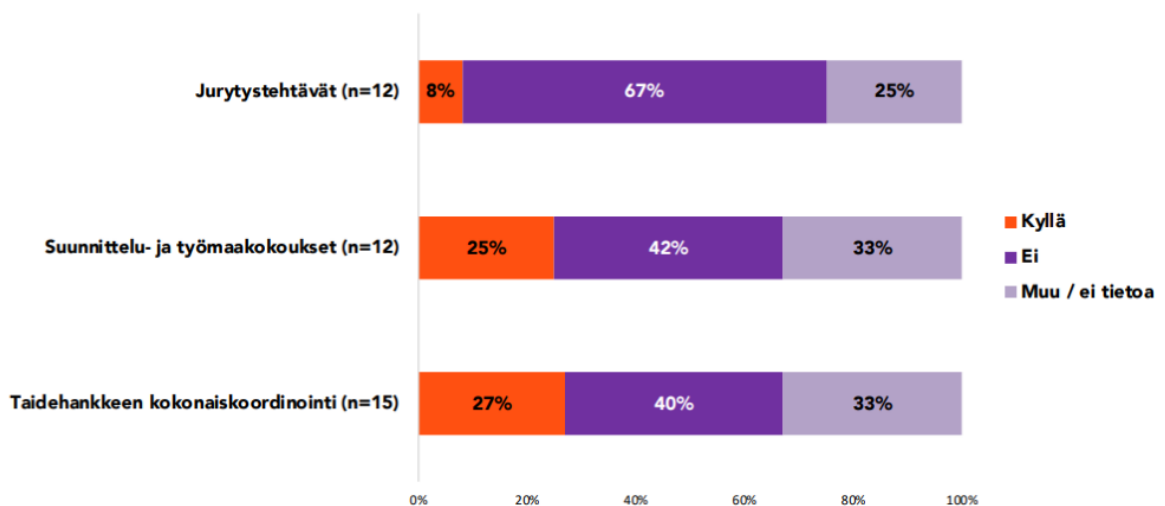
Neuvottelutaitojen tärkeys nousi esiin useassa haastattelussa, sillä hyvä sopimus ehkäisee monta haastetta projektin aikana. Tärkeä lähtökohta neuvotteluissa on se, että sopimus ei ole epäluottamuslause. Tämä ajatus elää kentällä vielä jossain määrin. Neuvotteluihin täytyy lähteä päätöksellä, että kaikesta tehdään sopimukset. Suomen Taiteilijaseuran Lakimiespalvelu tarjoaa taiteilijoille tukea sopimusten teossa.

Sopimus pohjana käytetään usein Suomen Taiteilijaseuran sopimus pohjaa ja on tärkeää, että pohja on ajan tasalla. Sopimus pohjat eivät kuitenkaan sisällä kaikkea informaatiota ja esimerkiksi alihankkijoiden kilpailutuksesta on ollut projekteissa epäselvyyttä. Taidehankinnoissa ei kuitenkaan tarvitse koskaan noudattaa julkisten hankintojen mukaista kilpailutusmenettelyä, koska taidehankinnat ovat ainutkertaisia (Taide Rakentamisessa, 2020).

Sopimusosaamista tulee vahvistaa, sillä taiteilija vastaa usein itse koko taideprosessista, kuten alihankkijoista. Konkreettisenä toiveena haastatteluissa nousi indeksidonnaisuuden, liikkumavaran lisääminen varsinkin pitempien projektien teosbudjettiin. Taiteilija ottaa monen vuoden projekteissa ison riskin alihankkijoiden kanssa, sillä usein alihankkijoita ei saa sitoutettua tiettyyn korvaukseen montaa vuotta eteenpäin. Jos rakennus- tai teossuunnitelma muuttuu, alihankkijoiden korvaus täytyy neuvotella uusiksi. Teosbudjetissa ei yleensä ole joustovaraa, ja lisääntyneet kulut lähtevät taiteilijan palkasta. Taiteilijan halutaan tekevän koko projekti usein omalla riskillä.

Sopimuskäytännöt ovat melko jäsentymättömiä ja alalla olisi tarve (mimimi)palkka/palkkiosuosituksille, joihin taiteilijat voisivat vedota neuvotteluissa (Salmenoja 2019). Oman työn hinnoittelu voi olla todella haastavaa, jos sille ei ole mitään vertailukohtaa. Sopimusosaaminen vahvistamisella vahvistetaan taiteilijan asemaa projekteissa.

Julkisen taiteen tehtävistä oli kirjallinen sopimus, % (n=12–15).

*Kuva 6: Kirjallisten sopimusten määrä julkisen taiteen tehtävistä.
Grafikka: TAKUn ja STS:n 2019 selvitys kuvataiteilijoiden palkkioista*

Kuvassa 6 on esitetty julkisen taiteen tehtävistä tehtyjen kirjallisten sopimusten määrää. Julkisen taiteen tehtävissä kirjallinen sopimus laadittiin vain noin neljäsosassa tapauksista. Jurytehtävissä sopimus tehdään vielä harvemmin, noin 8 % tapauksista. Palkkiokeskustelu on todella tärkeää käydä myös julkisen taiteen kentällä, sillä korvauksettoman työn tekeminen julkisen taiteen tehtävien kohdalla ei ole tavatonta. Myöskään työehtosopimusta ei noudatettu kuin viidesosassa tapauksista. (Salmenoja 2019) Haastatteluissa nousi ehdotus asiantuntijapalvelujen osallistumisesta sopimusneuvotteluihin projektin ankkuroimiseksi, sekä taiteilijoiden aseman ja säännösten noudattamiseksi turvaamiseksi.

Taulukko 2: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita – Neuvottelu ja sopimukset

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Vuorovaikutus (sopiminen)	Negatiivinen suhtautuminen virallisiin sopimuksiin	Virallisen sopimisen kulttuurin edistäminen ja asenteisiin vaikuttaminen
Vuorovaikutus (sopiminen)	Sopimuskäytäntöjen puute	Sopimuskäytäntöjen vakiinnuttaminen ja asiantuntijapalveluiden tuki taiteilijoille sopimusneuvotteluissa
Vuorovaikutus (sopiminen)	Taiteilijoiden sopimusosaminen, projektien taloudellisen riskin/vastuun jakautuminen	Sopimuskäytäntöjen vakiinnuttaminen ja asiantuntijapalveluiden tuki taiteilijoille sopimusneuvotteluissa

6.3 Taidekilpailut

Julkisen taiteen kilpailut on jaettu kahteen; avoimiin kilpailuihin ja kutsukilpailuihin. Kutsukilpailussa tilaaja lähettää henkilökohtaisen kutsun valitsemilleen taiteilijoille, avoin kilpailu on nimensä mukaisesti avoin kaikille. Argumentteja kutsukilpailujen puolesta nousi haastatteluissa useita. Kutsukilpailuissa taiteilija pääsee usein tapamaan tilaajan ja keskustelemaan ideoista, sekä kuulemaan tarkat toiveet ja tavoitteet. Kun taiteilija kutsutaan kilpailuun, se osoittaa halua ja arvostusta juuri kyseistä taiteilijaa ja hänen töitään kohtaan. Tämä kannustaa luovuuteen ja tukee haastateltavien mukaan paremman taiteen toteutumista.

Avoimissa kilpailuissa taiteilijaa ei erikseen kutsuta ja tämä poikii usein ilmiön, jossa taiteilijat rajoittavat omaa ilmaisuaan ja keskittyvät miettimään liikaa sitä, mitä tilaaja voisi haluta. Avoimien kilpailujen luonnoksista ei myöskään makseta palkkiota. Avoin kilpailut saivat haastatteluissa kritiikkiä, mutta ovat tärkeitä taidealan tasa-arvoisuuden säilyttämiseksi. Haastateltavia mietitytti tasa-arvon toteutuminen myös kutsukilpailuissa niin maantieteellisesti, kuin taiteilijavalinnoissakin. Läpinäkyvyys taiteilijoiden suuntaan on tärkeintä.

Taiteilijoiden näkökulmasta avoimen kilpailun kilpailukutsussa on erityisen tärkeää ilmaista kilpailuspeksit tarkasti. Tilaajan tulee tietää, mitä teokselta aidosti tahtoo, mitkä tiedot ovat taiteilijoille relevantteja ja ilmaista ne selkeästi. Jos tilaaja haluaa katsojaa haastavan teoksen, kilpailukutsussa kannattaa kannustaa tähän, sillä usein taiteilijat rajoittavat juuri tätä osaa ilmaisustaan. Haastateltavat toivoivat, että kilpailun juryn valintaan kiinnitettäisiin erityistä huomiota.

Suomen Taiteilijaseura on laatinut kilpailusäännöt avoimiin kilpailuihin ja kutsukilpailuihin ja koonnut oppaita ja ohjeistuksia niin taiteilijoille kuin tilaajillekin. On tärkeää, että kilpailusäännöt on päivitetty ja ymmärrettävät kaikille osapuolille. Asian-
tuntijapalvelut ovat tehneet yhteistyötä Suomen Taiteilijaseuran kanssa kilpailusääntöjen uudistamisessa. Haastateltavilta nousi pyyntö vastaavasta palvelusta taidekilpailuihin, kuin Suomen Taiteilijaseuran Lakimiespalvelu. Tällä hetkellä STS:n kilpailuasiamies neuvoo ”julkisen taiteen tilaajaa läpi hankintaprosessin aina sopivan kilpailumuodon tai tilausmallin löytämisestä taiteilijavalinnan tekemiseen ja siitä tiedottamiseen” (Suomen taiteilijaseura 2020c).

Taulukko 3: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita - Taidekilpailut

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Avoimet kilpailut (taiteilija)	Taiteellisen ilmaisun rajoittuminen	Tilaajan toiveiden ilmaiseminen selkeästi ja avoimesti taiteilijoille, kommunikation edistäminen
Avoimet kilpailut (tilaaja)	Epäselvyydet toiveiden ja valintakriteerien määrittelyssä	Neuvontapalvelujen lisääminen ja tukeminen hankintaprosessissa
Kutsukilpailut	Tasa-arvon toteutuminen	Läpinäkyvyyden edistäminen kutsuissa, kriteereissä ja taiteilijavalinnoissa

6.4 Yhteistyö taustaorganisaatioiden kanssa

Kaikki haastateltavat taitelijat ovat Suomen Kuvanveistäjäliiton jäseniä. Haastateltavat kokivat, että apua taustaorganisaatioilta on löytynyt aina, kun sitä on tarvinnut. Palvelut on koettu hyödyllisiksi, mutta palvelujen lisäämistä toivotaan ja se koetaan tärkeäksi kehityskohteeksi.

Julkisen taiteen kenttä kasvaa koko ajan ja sille tulee koko ajan uusia tekijöitä. Toimialan kasvaessa on tärkeää, että alalla on yhteiset pelisäännöt. Uusilla tekijöillä ei ole vielä kokemuksen tuomaa tietotaitoa, joten on tärkeää, että julkisen taiteen kentästä on koottua tietoa helposti saatavilla. Tilastoihin ja käytäntöön pohjautuva toimialatieto, jossa korostetaan hyviä toimintamalleja, tukee julkisen taiteen kentän kehitystä pitkällä aikavälillä.

Monissa haastatteluissa nousi esiin toive avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisääntymisestä alalla. Avoimuuden lisääminen vaatii jatkuvaa työtä, tiedon levittämistä ja osa-

puolten kouluttamista. Taiteen hankintaosaaminen koostuu tilaajaosaamisesta, taiteilijaosaamisesta ja välittäjäosaamisesta. Hankintaosaamisen kehittäminen lisää luonostaan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Taideprojekteissa on monia tekijöitä, joista projekti rakentuu ja taustaorganisaatioiden teema laajeni monessa haastattelussa alkuperäisestä myös muihin projektien taustatoimijoihin, kuten taidekoordinaattoreihin ja alihankkijoihin. Taidekoordinaattorit toimivat projekteissa erityisasiantuntijoina, jotka toimivat taiteellisen työn ja rakentamisen käytäntöjen välillä. Taidekoordinaattorit ovat usein taiteen, arkkitehtuurin tai muotoilun ammattilaisia. (Pulkkinen 2019a, 40) Taidekoordinaattorin läsnäolo projektissa voi lisätä luottamusta taideprojektiin tilaajan puolelta.

Taidekoordinaattoreilla on mahdollisuus keventää projektia, jos heillä on kyky nähdä projektit niin taiteilijan kuin tilaajankin puolelta. Taiteilijoiden näkökulman ymmärtäminen ja taiteilijan puolen pitäminen neuvotteluissa on erityisen tärkeää, sillä taiteilija on yleensä se, joka on projektissa heikommassa asemassa ja tarvitsee välittäjätahon tukea enemmän. Toisaalta pitkään alalla toimivat taiteilijat ovat todella itsenäisiä ja voivat kokea taidekoordinaattorin läsnäolon projektissa tarpeettomaksi. Haastateltavat toivoivat taiteilijalähtöistä konsultointia taidehankkeisiin.

Alihankkijat eli tekniset tuottajat ovat projektissa osapuolet, jotka toteuttavat teosideat. Yhä useammin taiteilija on projekteissa lähinnä suunnittelijan ja valvojan roolissa. (Pulkkinen 2019a, 65) Haastateltavien mukaan alihankkijoiden kanssa kehittyi ammattisuhde ja yleensä projekteissa halutaan käyttää samoja, hyväksi todettuja alihankkijoita. Näillä alihankkijoilla on jo valmiiksi ymmärrystä, kuinka taideprojekti toteutetaan. Esimerkiksi taideprojektin hinnoittelu tapahtuu eri tavalla kuin sarjatuotannon, sillä teokset ovat uniikkeja ja monimutkaisia kokonaisuuksia.

Taidehankkeissa on todella monia toimijoita ja toimijoiden välisiä suhteita, joita asiantuntijapalvelut voivat osaltaan kehittää. mm. lisäämällä toimialatietoa. Yhteinen dialogi paranee, kun kaikilla osapuolilla on kaikki mahdollinen tieto saatavilla. Esimerkiksi taiteilijan ja arkkitehdin saumaton suhde helpottaa useita käytännön asioita.

Taiteilijat eivät ole kollektiivisesti ajatteleva homogeeninen joukko, joten eri ääniä on hyvä kuunnella ja nostaa esiin. Yhteneväisyyksiä mielipiteissä kuitenkin löytyy, kuten haastatteluista pystyi huomaamaan. Asiantuntijapalvelujen haaste on löytää väli- maasto kentän isojen linjojen ja yksittäisten mielipiteiden välillä.

Taulukko 4: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita – Yhteistyö taustaorganisaatioiden kanssa

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Toimialatieto	Yhteiset pelisäännöt ja hyvät toimintatavat	Koottua tilastoihin ja käytäntöihin perustuvaa tietoa helposti saatavilla kaikille osapuolille. Osapuolten avoimuuden ja kouluttamisen edistäminen.
Vuorovaikutus (yhteistyö)	Osapuolten eritasoiset tiedot ja taidot	Osapuolten tieto- ja taitotason tunnistaminen ja projektien tukitoimintojen suhteuttaminen osapuolten tarpeisiin

7 KEHITTÄMISTYÖPAJOISSA NOUSSEET TEEMAT

7.1 Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen vuorovaikutusverkosto

Valtio ja kunnat, alueelliset vastuumuseot, taiteilijat, taidekoordinaattorit, tilaajat ja rakennuttajat, ovat kaikki osa julkisen taiteen projekteja ja Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen vuorovaikutusverkostoa. Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut toimivat monilla tavoilla välittäjätahona. Erilaisten toimijoiden kohtaaminen ja yhteensovittaminen voi olla haastavaa. Asiantuntijapalvelut voivat toiminnallaan edesauttaa sujuvoittamaan yhteistyötä toimijoiden välillä.

”Me [Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut] olemme silta taiteen ja muun yhteiskunnan välillä”, nousi näkökulma kehittämistyöpajassa. Julkinen taide on ihmisten jokapäiväisessä elämässä mukana. Asiantuntijapalvelut voivat olla myös silta monen muun toimijan välillä. Toiminnan suunnittelun kannalta on tärkeää selkeyttää, millainen silta ja minkä toimijoiden välillä asiantuntijapalvelut haluavat olla.

Taiteilijan ja tilaajan kohtaamisessa on tärkeää, että osapuolet pyrkivät ymmärtämään toisiaan. Taiteilija on usein pieni yksittäinen toimija verrattuna tilaajaan. Rakennus- ja taidemaailman erot aatteissa ja työtavoissa on hyvä todeta, ymmärtää ja pyrkiä selvittämään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Notkea ja proaktiivinen yhteistyö edellyttää avointa ja kuuntelevaa kommunikaatiota.

Ajankohtaisen tiedon saatavuus auttaa osapuolia valmistautumaan projekteihin etukäteen. Jokaisen toimijan ollessa ajan tasalla käytännön asioista, yhteisymmärryksen rakentaminen on helpompaa. Haastatteluiden perusteella taiteilijat ovat tyytyväisiä olevassa olevan tiedon tasoon ja esiin nousseisiin kysymyksiin on aina löytynyt vastaus joko netistä tai ammattiyhdistykseltä.

Taiteilijat vastaavat usein itse koko taideprosessista ja ovat sen takia turvattomassa asemassa projekteissa. Projektin riskit ovat taiteilijan vastuulla ja taloudelliset vahingot voivat lähteä taiteilijan palkkiosta. Myös taidekoordinaattorin asema Suomessa on vakiintumaton. Tuomalla eri alojen ihmisiä yhteen verkostoitumistilaisuuksissa, kenttä yhtenäistyy ja vahvistuu.

Julkisella taiteella on loputtomasti mahdollisuuksia kehittyä ja levitä myös odottamattomille alueille, yhteyksiin, joissa sitä ei tulisi mietittyä. Asiantuntijapalvelujen rooli voi tulevaisuudessa levitä vielä enemmän taide- ja rakennusmaailman ulkopuolelle,

mm. yritys yhteistyöhön. Potentiaaliset tilaajat tai yritys yhteistyökumppanit eivät välttämättä osaa nähdä prosenttitaidetta ja julkista taidetta osana omaa toimintaa. Tietoisuuden levittäminen julkisesta taiteesta laajemmalle voi viedä ensimmäisen ajatuksen siemenen potentiaalisten yhteistyökumppaneiden luo.

Yksi mahdollisuus julkisen taiteen laajenemiseen on kulttuurihyvinvoinnin suuntaan. Taitee on työskennellyt kulttuurihyvinvoinnin parissa pidemmän aikaa ja pitänyt yllä Taiteen käytön ja hyvinvoinnin kehittämissuunnitelmaa. Asiantuntijapalveluilla on mahdollisuus laajentaa ajatusmaailmaa siitä, mitä julkinen taide on ja voi olla tuomalla esiin erilaisia ja poikkeavia projekteja ja teoksia.

Taulukko 5: Kehittämistyöpajoissa esiin nousseita kehityskohteita – Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen vuorovaikutusverkosto

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Vuorovaikutus (yhteistyö)	Julkisen taiteen kentän toimijoiden erilaisten tarpeiden yhteensovittaminen	Laajat ja hyvät kontaktit mahdollistavat keskitetyn väylän, ”siltana toimimisen”, eri toimijoiden kohtaamisille ja kommunikaatiolle
Toimialatieto	Kentän sisäisten ja ulkoisten toimijoiden tietoisuus julkisesta taiteesta ja sen käytännöistä	Tiedon lisääminen ja tiedon välittäminen toimialan sisä- ja ulkopuolella, viestintä
Toimiala	Julkisen taiteen yhteiskunnallisen roolin ja yhteyksien laajentaminen	Asiantuntijapalvelut uudenlaisten yhteistyömuotojen kehittäjänä, kuten julkisen taiteen soveltaminen osana yritys yhteistyötä ja kulttuurihyvinvointia

7.2 Julkisen taiteen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen merkitys

Julkisella taiteella on suuri yhteiskunnallinen merkitys ja vastuu, sillä julkinen tila on kaikille yhteistä. Julkisiin tiloihin asetettava taide heijastaa omaa aikaansa, aikalaisten suhtautumista taiteeseen, yhteiseen tilaan ja taiteeseen. Julkinen taide on myös tietyllä tavalla kaikista tasa-arvoisin taidemuoto, sillä se on ilmaista ja kaikkien saatavilla. Näistä lähtökulmista katsottuna julkisella taiteella on mahdollisuus edistää tasa-arvoa ja estää ihmisryhmien siiloutumista.

Julkisen taiteen yhteiskunnallisesta merkityksestä puhuttaessa keskusteluun linkittyy myös muut ilmiöt taiteen ympärillä. Kaupunginosaan tuotava julkinen teos luo yhteisöllisyyttä, jopa silloin, kun yhteisöllisyyden luoja on yhteinen vastustus taidetta koh-

taan. Julkinen teos voi tuoda myös pirteyttä keskelle betonia, tapaamispaikan, keskustelunaloittajan. Keskustelussa nousee pian kysymys taiteen tarkoituseristä, onko taiteen tarkoitus provosoida, herättää tunteita? Vai toimia ympäristöön sulautuvana koristeena?

Kaikki tämä muokkaa sitä, millaisena julkinen taide nähdään. Keskustelua julkisen taiteen merkityksestä ja ilmiöistä sen ympärillä on hyvä seurata, jotta pystyy argumentoimaan sen puolesta. Suurmiesten pronssipatsaista julkinen taide on kehittynyt ja laajentunut moderniksi, vuorovaikutteiseksi ja moniulotteiseksi taidekentäksi.

Helsingin taidemuseo HAMin sivuille on listattu Helsingin julkiset teokset. Sivuille on kirjattu lähes 500 teoksen perustiedot (teoksen nimi, taiteilija, julkistamisvuosi, sijainti) ja teoksen taustaa. Teoksia voi tutkia kartalla, listamuodossa, hakusanalla ja veistosreittien kautta. (HAM 2020b) Muualla Suomessa osa kaupungeista on listannut julkisia teoksia kaupungin tai kaupungin taidemuseon nettisivuille.

Julkisessa taiteessa tausta ja tarina teoksen takana on usein kiinnostava, mutta yleisölle piiloon jäävä osa projektia. Toisin kuin taidenäyttelyissä, joissa teoksen vieressä on tarvittava informaatio, julkista teoksista voi olla haastavaa löytää tietoa ja sitä on usein todella niukasti. Kontekstin ja samalla syvemmän merkityksen taiteellisesti, sosiaalisesti ja historiallisesti voi tuoda esiin kaupunki, kaupungin taidemuseo, julkisen tilan edustaja tai taiteilija omalla alustallaan. Julkisen taiteen asiantuntijapalveluiden suunnitelmana on nostaa esiin ajankohtaisia taiteilijoita tai teoksia julkisen taiteen kentältä. Teosten ja tekijöiden esiintuonti on merkittävä askel julkisen taiteen dialogisuuden rakentamisessa.

Julkisen taiteen sosiaalisesta merkityksestä puhuttaessa hyvä esimerkki on Helsingin Kauppatorilla sijaitseva Havis Amanda. Ristiriitaisen historian kautta teoksella on nykyään yksi erityisimmistä yleisösuhteista Suomessa. Teoksen ympärillä on monia urbaaneja legendoja ja jopa väite, että teos olisi asennettu väärinpäin. Helsingin kaupunginvaltuusto käsittelee tällä hetkellä aloitetta Havis Amandan mahdollisesta korvaamisesta kopiolla, jotta juhliminen patsaan ympäristössä voi jatkua myös jatkossa. Tästä herää kysymys teosten ”ikuisuudesta”, jota käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Kenellä kaikilla on vastuu ja sananvalta teoksiin?

Julkisen taiteen merkitys ulottuu myös muille aloille. Muut ilmiöt taiteen ympärillä, kuten yhteisöllisyys ja turismi, vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa. Taiteella on vaikutuksia turismiin, se muokkaa kohteiden identiteettiä ja voi lisätä houkuttavuutta. Turismin kasvua voidaan tavoitella panostamalla kaupunkisuunnitteluun, jonka osa julkinen taide on. Esimerkiksi Helsingin Arabianrantaa mainostetaan taidekaupungin-osana, joka on ”ainutlaatuinen paitsi rakentamiseen liittyvien kokeilujen, myös taiteensa vuoksi” (Kirjonen, 2015).

Ensimmäistä kertaa järjestettävä Helsinki Biennaali, joka siirtyi kesältä 2020 vuodelle eteenpäin, yhdistää taiteen ja turismin ilmiöt. Vallisaarella järjestettävä biennaali kerää uutta yleisöä helposti lähestyttävän julkisen taiteen ympärille ja on Suomessa uudenvuodenlainen tapa tehdä ja kokea julkista taidetta. (Helsinki Biennaali 2020) Väliaikaista julkista taidetta voi kokea Suomessa muun muassa valotaiteen muodossa, Lux Helsinki saavutti 2020 saavutti arviolta 600 000 kävijää ja Jyväskylässä järjestettävä Valon kaupunki järjestetään 2020 jo 15. kertaa (Helsingin Tapahtumasäätiö 2020; Ikonen 2020). Valofestivaalit hyödyntävät pimeää vuodenaikaa, jolloin varsinkin ulkopahtumia on Suomessa vähemmän.

Suomalaisen julkisen taiteen monimuotoisuus on myös syy suomalaisen taiteen potentiaalille kansainvälisesti. Suomalaisilla tekijöillä on paljon potentiaalia kansainvälisillä markkinoilla, sillä suomalainen julkinen taide on laadukasta. Taidevaihdon kautta suomalaista taidetta pääsee ulkomaille ja Suomen julkisen taiteen valikoima kansainvälistyy. Frame on suomalaisista taiteen taustatoimijoista se, joka keskittyy suomalaisen nykytaiteen kansainvälisen toiminnan tukemiseen ja edistämiseen (Frame Contemporary Art Finland, 2019).

Taulukko 6: Kehittämistyöpajoissa esiin nousseita kehityskohteita – Julkisen taiteen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen merkitys

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Toimiala	Julkisen taiteen yhteiskunnallinen rooli ja tietoisuus toimialasta	Asiantuntijapalvelut merkittävänä yhteiskunnallisena julkisen taiteen puolestapuhujana ja esiintuojana, argumentit julkisen taiteen puolesta
Toimiala	Yleisön tietoisuus ja ymmärrys julkisista taideteoksista	Asiantuntijapalvelut teoksien ja tekijöiden esiintuojana, sekä dialogin edistäjänä
Yhteiskunta	Yhteiskunnan alueelliset identiteetit ja eriarvoisuus	Yhteiskunnallisen tasa-arvon, yhteisöllisyyden ja identiteetin vahvistumisen toteutuminen julkisen taiteen kautta

7.3 Julkisten teosten ylläpito- ja poistokeskustelu

Julkisten teosten ylläpitokeskustelu on lisääntynyt viime vuosina. Puhuttaessa julkisen taiteen ylläpidosta, aiheet voi jakaa esimerkiksi tekniseen ja yleiseen keskusteluun. Tekniseen keskusteluun liittyy sopimusneuvottelut tilaajan ja taiteilijan välillä, sekä teoksen konkreettiset aspektit, kuten kestävyys ja huolto. Yleinen keskustelu laajenee yksittäisten teosten, taiteilijoiden ja tilaajien ulkopuolelle. Miten kaupunkisuunnittelu ottaa huomioon julkisen taiteen ja toteutuuko julkisen taiteen tilaamisessa tasa-arvoisuus kaupunginosien kesken? Kenellä on oikeus poistaa teos ja milloin? Millainen yleisösuhte teoksilla on ja dokumentoiko kukaan tätä?

Museolain uudistuksen myötä alueelliset taidemuseot ovat lähtökohtaisesti vastuussa julkisten teosten ylläpidosta. Vastuun siirtyminen on kuitenkin murroksessa. Taloyhtiön omistamat teokset ovat ylläpidollisesti taloyhtiön vastuulla. Tällä hetkellä huoltovastuu on jakautunut usein projektikohtaisesti, jonka vuoksi vastuun jakautuminen voi mennä monimutkaiseksi. Kuka on vastuussa teosten ylläpidosta missäkin määrin, kenellä oikeus poistaa teos ja milloin? Useissa tapauksissa nämä ovat resurssikysymyksiä ja siksi hyvä sopia tarkasti etukäteen. Kun teosten ylläpidosta ja mahdollisesta poistamisesta sovitaan tarkasti etukäteen kirjallisesti jo suunnitteluvaiheessa, varmistetaan julkisen taiteen korkea taso.

Yleinen keskustelu keskittyy usein argumentointiin julkisen taiteen lisäämisen puolesta. Julkisen taiteen lisääminen ympäristöön ei kuitenkaan voi olla itseisarvo. Sen sijaan, että keskitytään hankkimaan vain lisää taidetta, resursseja tulisi suunnata myös

sen ylläpitoon. Tavoitteena on lisätä taidetta innostuksen, ei kiintiöiden kautta. Taikella ja asiantuntijapalveluilla on rooli tiedottaa yleisesti hyviä käytäntöjä mm. siitä, kenellä kaikilla on vastuu ja sananvalta teoksiin ja miten tilanteissa toimitaan.

Asiantuntijapalvelujen Kuution jälkeen-keskusteluserjassa keskusteltiin julkisesta taiteesta, taustoista taiteen takana ja sen laadusta. Laatukseskusteluun liittyy myös teosten ”ikuisuuden” kyseenalaistaminen. Helsingin Kalasatamassa Jacob Dahlgrenin vaa-leanpunaisen teräsveistoksen *Early One Morning, Eternity Sculpture* ympärille asennettiin lohkokiviä, sillä skeittaaminen alkoi kuluttaa veistoksen pintaa. Täytyykö julkisen teosten olla kaupunkielämän kestäviä? Saako yleisö käyttää teosta vai onko teos vai katsottavaksi?

Väliaikaiset ja tilapäiset teokset ovat julkisessa taiteessa suhteellisen uusi trendi. Muistomerkit ja veistokset ovat asettaneet normin julkisen taiteen ”ikuisuudesta”. Kuvavaa julkisen taiteen pysyvyyden normille oli Villu Jaanison kuminen gorillateos *Kaikki on mahdollista*, joka tuhoutui poltto-onnettomuudessa. Tuhoutumisen jälkeen useat ovat pyytäneet taiteilijaa uusimaan teoksen juuri samanlaisena samaan paikkaan. Ylen uutisen mukaan Jaaniso on mielissään, että teos oli pidetty, mutta kommentoi: ”Julkisen taiteen ei välttämättä tarvitse edes olla ikuista. - - Jos jotain tuhoetaan, niin ehkä se jollakin tavalla aktivoi ajattelemaan taiteen arvoa ja sitä, mitä se tekee yhteisessä tilassa.” (Tuhkanen & Ylioja 2018)

Taulukko 7: Kehittämistyöpajoissa esiin nousseita kehityskohteita – Teosten ylläpito- ja poistokeskustelu

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Julkisen taiteen arvo	Panostus ja resurssit määrään vs. laatuun taidehankinnoissa	Julkisen taiteen hankintaan ja arvottamiseen liittyvien käsitysten ohjaaminen määrällisestä ”kiintiötaiteesta” kohti aidosti innostavia ja merkitystä luovia taidekokemuksia
Julkisen taiteen arvo	Teosten koko elinkaaren ja vastuun huomiointi taidehankintojen suunnittelussa	Resursseja kohdennettava hankinnan lisäksi myös teosten ylläpitoon ja poistoon, sekä selvennettävä vastuuja teoksen koko elinkaaren ajalta

8 LOPPUPÄÄTELMÄT

8.1 Kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia

Varmin tapa levittää hyviä toimintamalleja on **tiedon kokoaminen** ja kohdennettu levittäminen. Prosenttiperiaatteen käsikirja (2019) on tällä hetkellä kaikista kattavin opas prosenttitaiteesta. Prosenttiperiaate-nettisivu on sen rinnalla reaaliaikainen väylä välittää päivitettyä ajankohtaista tietoa esimerkiksi taidekilpailuista. Prosenttiperiaate-sivustoa ylläpitää Suomen Taiteilijaseura, Taiteen edistämiskeskus, Ornamo, Rakennustietosäätiö, Suomen Arkkitehtiliitto SAFA ja Arkkitehtuurin tiedotuskeskus.

Tärkeää toimialatietoa on mm. Rakennustiedon taidepankki, julkisen taiteen kilpailusäännöt ja STS:n sopimus pohjat. On tärkeää varmistaa yleinen osaaminen näiden aiheiden ympärillä, kuten kilpailusääntöjen ymmärrettävyys tai sopimusneuvotteluosaaminen. Julkisen taiteen kentälle tulee jatkuvasti uusia tekijöitä, joten hyvien projektien syntyminen edellyttää yhteisiä käytäntöjä. Hyvien toimintamallien kehittäminen alkaa prosessien ja sen osapuolten roolien avaamisesta kentän viestinnässä.

Kenttä pysyy vahvana, kun kaikilla osapuolilla on tarvittava osaaminen. Osaaminen kasvaa, kun kaikki toimijat panostavat viestintään ja toimivat avoimesti ja läpinäkyvästi. Esimerkiksi sopimusten teossa läpinäkyvyys voi tarkoittaa sitä, että toimijoiden vastuut on selvästi eritelty ja niistä viestitään ulospäin. Julkisen taiteen projekteissa on usein laajojakin alihankintaketjuja. Alihankintaketjujen esille tuominen lisää avoimuutta.

Kehittämistyöpajoissa ideoimme, millaista koottua tietoa asiantuntijapalvelut voisivat tuottaa. Esiin nousi ajatus erilaisista linkki- tai muistilistoista, tiivistetyistä tietopaketeista tai ”First Aid Kiteistä” eri tilanteisiin. Linkkilistoihin voisi kerätä linkkilistaa tärkeistä sivuista, ajankohtaisista artikkeleista, sekä koottua toimialatietoa ja tilastoja eri aihealueista. Muistilistat voi kohdistaa projektien eri osapuolille. Prosenttiperiaatteen käsikirjassa on esimerkki muistilistasta.

Esiin nousi myös uutiskirjeen mahdollisuus, tietynlaisten täsmäiskujen jakaminen aina, kun tarpeellista informaatiota on. Materiaalin ja tiedon jakamisessa on tärkeää, että kohderyhmät on mietitty pitkälle, jotta oikea materiaali kohdistuu oikealle yleisölle. Materiaalia on paljon saatavilla ja asiantuntijapalvelut voi olla osaltaan järjestämässä ja levittämässä tätä. On hyvä olla kartalla siitä, mitä materiaalia on olemassa,

kuka materiaalia tuottaa, kenellä aineistot ovat, kuka niistä on vastuussa julkaisemisen jälkeen ja kuinka ajankohtaista tieto on.

Tutkimustiedon rinnalle on arvokasta kerätä tietoa kentältä. Julkisen taiteen projekteissa kokemuksen kautta tulee tietoiseksi sudenkuopista, joita ei etukäteen osaa tulla ajatelleeksi ja tätä tietoa kannattaa hyödyntää materiaalia tuottaessa. Hyviä käytäntöjä on hyvä tuoda esille, mutta käytännön tasolla toimivampi lähestymistapa voi olla ”varoittavien” esimerkkien kautta. Nostamatta esille yksittäisiä henkilöitä tai firmoja, epäonnistumisista pitää pystyä puhumaan ja kehittämään toimintaa ja kenttää myös sitä kautta. Mahdollisia lähestymisnäkökulmia oli ”Tämä ei ole hyvä käytäntö, koska –”, ”Varo näitä sudenkuoppia” tai hieman itseironinen ”10 tapaa epäonnistua julkisen taiteen projektissa”.

Taiteilijoille olennaisen, hiljaisen tiedon leviäminen tapahtuu tietopakettien rinnalla kasvotusten, verkostoitumistilanteissa. Aiheen ympärille voi olla myös tarpeellista suunnitella koulutuksia. Taiteilijoilla voi olla isojakin käytännön eroja julkisen taiteen projekteissa työskennellessä. Yksi haastatteluissa noussut ero oli luonnosvaiheessa; yksi lähettää tilaajalle aina kolme luonnosta, joista valita, toinen haluaa keskittyä vain yhden luonnoksen hiomiseen. Esimerkiksi tällaisten työtapapreferenssien kautta voi kerätä kokemuspohjaista toimialatietoa.

Taulukko 8: Konkreettiset kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset

Aihe	Kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset julkisen taiteen asiantuntijapalveluille
Tiedon kokoaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kootut linkkilistat <ul style="list-style-type: none"> ○ tärkeät nettisivut/-sivustot ○ ajankohtaiset artikkelit ○ koottu toimialatieto ja tilastot aiheittain • Kootut muistilistat <ul style="list-style-type: none"> ○ muistilistat projektien eri osapuolille • Uutiskirje <ul style="list-style-type: none"> ○ kohderyhmäajattelu ○ tietolähteiden ja materiaalien kartoitus ja hallinta • Käytännön kokemustieto kentältä <ul style="list-style-type: none"> ○ Hyvien käytäntöjen ja esimerkkien jakaminen • Hiljainen tieto <ul style="list-style-type: none"> ○ tietopaketit ○ verkostoitumistilanteet

Asiantuntijapalvelut ovat kehittämässä työskentelytavan uudistamista enemmän asiakaspalvelun suuntaan ja **taiteilija-asiakkuus** olisi yksi asiakkuuksista. Työssä on keskitytty laajempiin rakenteisiin, yleiselle tasolle. Uudistamisen tavoitteena on ottaa yksittäiset taiteilijat huomioon, jotta neuvonta olisi paremmin taiteilijoiden käytössä. Uusien palvelujen myötä hahmotellaan taiteilija-asiakkuuksia. Asiakaspolkujen hyödyntäminen suunnittelussa auttaa asiakaskokemuksen ymmärtämistä. Asiakkaiden ottaminen osaksi keskustelua visiotyössä tarjoaa uusia näkökulmia.

Kehittämistyöpajojen pohjalta syntyi idea keskustelutuesta, ”tukipuhelimesta”, taiteilijoille. Tällä tavalla asiantuntijatiimin neuvontapalvelu tulee matalalla kynnyksellä lähelle asiakaskuntaa. Kommunikaation avaaminen tukipuhelimen kautta huomioi taiteilijat yksilöitä. Käytännön tasolla tulee miettiä ja määrittellä, kuinka paljon resursseja asiantuntijapalveluilla on käyttää tähän.

Haastatteluissa nousi ehdotus asiantuntijapalveluista taiteilijoiden välittäjänä puhujiksi rakennustilaisuuksiin. Taiteilijoiden näkökulma voi olla tilaaja- ja rakennuttajapuolelle mielenkiintoinen ja taiteilijoiden markkinointi mielenkiintoisina puhujina lisää taiteilijoiden työllistymistä ja osapuolten ymmärrystä toisistaan. Julkisella taiteen kentällä on potentiaalia loputtoman monipuoliseen ja monimuotoiseen toimintaan. Asiantuntijapalveluilla on mahdollisuus laajentaa yleistä käsitystä siitä, mitä julkinen taide on tai voi olla, kuinka laajalle julkinen taide voikaan levitä.

Taulukko 9: Konkreettiset kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset

Aihe	Kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset julkisen taiteen asiantuntijapalveluille
Taiteilija-asiakkuus	<ul style="list-style-type: none"> • Taiteilija-asiakkuudet osana asiakaspalvelua <ul style="list-style-type: none"> ○ asiakaslähtöinen kehittäminen ○ yksittäisten taiteilijoiden ja tarpeiden huomiointi • Taiteilijoiden ”tukipuhelin” <ul style="list-style-type: none"> ○ matalan kynnyksen asiantuntijaneuvontapalvelu • Taiteilijoiden välittäminen puhujiksi tilaisuuksiin <ul style="list-style-type: none"> ○ taiteilijoiden markkinointi ○ taiteilijoiden työllistyminen ○ projektien osapuolten välinen ymmärrys

Haastatteluissa keskustelu ajautui myös julkisen taiteen kenttään laajemmin, ja kuinka **nuorten aktivoiminen** olisi tärkeää julkisen taiteen kentällä. Puhuessani nuorista taiteilijoista tarkoitan juuri aloittelevia taiteilijoita, opiskelijoita tai taiteilijoita, joilla ei ole ennestään kokemusta julkisen taiteen projekteista. Opiskelijoiden, nuorten ja julkisen taiteen parissa aloittelevien taiteilijoiden voi olla hyvinkin haastavaa saada ensikokemuksia ja päästä prosenttitaiteen tai muiden julkisen taiteen projekteihin kiinni. Asiantuntijapalvelut voivat tehdä tulevaisuudessa yhteistyötä taidekoulujen ja opiskelijoiden kanssa.

Julkisen taiteen hankkeet ovat yleensä kooltaan suuria ja vaativat osaamista myös taidealan ulkopuolelta. Pienempien julkisen taiteen projektien kautta useampi voisi löytää kentälle. Pienet, kevyet projektit voisivat hyödyttää koko kenttää, sillä ne antavat tilaa kokeellisemmille teoksille. Nuorille suunnattuja julkisen taiteen kilpailuja järjestetään jonkun verran, mutta opiskelijakilpailut voivat avata julkisen taiteen kenttää matalalla kynnyksellä. Useampi haastateltava on lähtenyt tekemään julkista taidetta opiskelijakilpailujen kautta.

Alalle pyrkiville taiteilijoille voi olla haastavaa oppia kilpailuissa vaadittava esitystekniikkakokonaisuus, joka kattaa budjetin, teoksen luonnoksen ja kirjallisen selvityksen teoksesta. Toinen haaste on oman ammattitaidon todistaminen ja markkinointi. Yleensä suora yhteydenotto ei ole toimiva tapa mainostaa itseä, joten on löydettävä toinen tie, yleensä verkostoitumisen kautta.

Työskentely kokeneemman tekijän mukana, harjoittelun tai mentoroinnin muodossa, on käytännönläheinen tapa oppia. Taiteilija toimii projekteissa usein ohjaajan roolissa, opiskelija voi tutustua alihankintaketjuihin ja osallistua tällä tavalla julkisen taiteen projekteihin. Alihankintaprosessissa mukana olemisen lisäksi, opiskelija voi toimia assistentin roolissa. Julkisen taiteen yritys yhteistyöprojektien ja nuorten aktivoimisen yhteen tuomisessa voisi olla asiantuntijapalveluilla rooli.

Mielenkiinto julkista taidetta kohtaan ei opiskelijoilla tai nuorilla taiteilijoilla ole kovin korkealla, alaa voidaan pitää turhan soveltavana tai taiteellista ilmaisua rajoittavana. Tämä ei ole kuitenkaan haastatteliemieni taiteilijoiden kokemus alasta. Asiantuntijapalvelu voi edistää monin tavoin nuorten motivointia julkisen taiteen pariin. Myös yleisen kuvan kehittäminen julkisesta taiteesta monimuotoisemmaksi houkuttelee uusia ja erilaisia tekijöitä kentälle.

Taulukko 10: Konkreettiset kehittämis ehdotukset ja toimenpidesuosituks

Aihe	Kehittämis ehdotukset ja toimenpidesuosituks julkisen taiteen asiantuntijapalveluille
Nuorten aktivoiminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö oppilaitosten ja opiskelijoiden kanssa <ul style="list-style-type: none"> ○ käytännön kokemuksia ja projektiosaamista ○ opiskelijakilpailut • Harjoittelut ja mentorointi <ul style="list-style-type: none"> ○ työskentely kokeneempien tekijöiden kanssa ○ julkisen taiteen parissa työskentelyn kynnyksen maldaltaminen • Motivointi ja mielikuvamarkkinointi <ul style="list-style-type: none"> ○ julkisen taiteen houkuttelevuuden edistäminen ○ julkisen taiteen monipuolisuus ja monimuotoisuus

Asiantuntijatiimi kartoitti puhelinsitoilla 2019–20 vaihteessa kuntia, jotka olivat vastaan neet Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) terveydenedistämisasiivisuus-, eli TEA-viisarikyseelyssä noudattavansa prosenttiperiaatetta. Keskusteluyhteys **kuntien edustajien** kanssa saatiin näin auki ja asiantuntijapalvelujen tavoitteena on uusia kyseely myöhemmin ja rakentaa kommunikaatio pysyvämmälle tasolle. Kehittämistyöpa jassa heräsi suunnitelma ”kummikunnista”, jotka olisivat pilottiprojektissa kehittäessä asiantuntijapalvelujen ja kuntien yhteistyötä.

Museolain muutoksen (314/2019) myötä kaupungin taidemuseot toimivat **vastuuseo** museoina alueen julkisen taiteen hankinnoissa. Yksittäisen rakennuksen kohdalla taidemuseot antavat välittäjä tukea. Isommissa, esimerkiksi sairaalarakennusprojekteissa, voidaan palkata taidekoordinaattori välittäjäksi. (Terho 2020)

Asiantuntijapalvelujen on tärkeää saada keskusteluyhteys auki ja tukea **paikallisia taidetoimijoita**, jotka omalla toiminnallaan vaikuttavat paikallisesti julkisen taiteen edistämiseen. Viestinnän näkökulmasta asiantuntijapalvelujen on järkevää viestiä paikallisten katto-organisaatioiden kautta, jolloin kyseiset katto-organisaatiot voivat viestiä infoa eteenpäin yksittäisille taiteilijoille ja taiteilijaryhmille.

Asiantuntijapalvelut voivat auttaa paikallisia taidetoimijoita argumentoimaan julkisen taiteen puolesta ja myymään prosenttiperiaatteen ideaa. Argumentoidakseen toimijat tarvitsevat tutkimustietoa, esimerkkejä ja tunteita herättävää vaikuttavuusviestintää. Esimerkiksi Porvoon Taiteilijaseura kaipasi lobbaamisen tueksi materiaaleja, esimerkkejä ja asiantuntijatuken. Taiteilijaseuralla ei ollut etukäteen käytettävissään mitään valmista esittelymateriaalia, jolla esitellä aihetta. Vaikuttavuusviestintää tehdessä eri

projektit vaativat eri argumentteja. Viestintä ja argumentointi on saatava ”tiedosta tarinaksi, joka näkyy, kuuluu ja tuntuu” (Hyvän mitta 2019)

Asiantuntijapalvelujen roolina tässä voisi olla paikallisten seurojen informointi, kannustaminen ja tukeminen. Tällaisten paikallisten katto-organisaatioiden kautta julkisen taiteen sanoma välittyy tehokkaammin. Jos paikalliset taidetoimijat, vastuumuseot ja kunnat pystyvät tarjoamaan apua yksittäisille taiteilijoille ja projekteille, vastuu siirtyy asiantuntijapalveluilta pelkästään näiden kattojärjestöjen auttamiseen.

Asiantuntijapalvelut voivat toiminnallaan tukea kuntien, vastuumuseoiden ja paikallisten taidetoimijoiden yhteistyötä. Asiantuntijapalvelut voivat avata keskustelua toimijoiden tarpeista. Kommunikaation edetessä asiantuntijapalvelut pystyvät myös selvittämään, mitä Taike edustaa eri taidetoimijoille. Jos negatiivisia ennako-oletuksia ilmenee, asiantuntijatiimi voi toiminnallaan purkaa tätä.

Pääkaupunkiseudun ulkopuolella kuva Taikesta voi olla turhan Helsinki-keskeinen, tätä puretaan korostamalla maantieteellistä tasa-arvoa niin teoissa kuin viestinnässäkin. Pienempien paikkakuntien edustajia olisi hyvä kuulla keskusteluissa ja tapahtumissa. Resurssi- ja toteutushaasteet ovat hyvin erilaisia pienissä kunnissa kuin isoimmissa julkisen taiteen tilaajakunnissa.

Asiantuntijapalvelut aikovat koota postituslistan paikallisista taidetoimijoista, joille on tarkoituksena lähettää sähköpostikirjeitä tarpeellisista infoista julkisen taiteen kentällä. Kyse ei ole kuukausikirjeestä, vaan tarpeellisen infon jakamisesta sen ilmaantumisessa. Ajankohtainen info täytyy kerätä ja kohdistaa oikeille toimijoille.

Tiedon eteenpäin saaminen on tärkeää, jotta paikalliset taidetoimijat voivat omalla alueellaan vaikuttaa ja viedä asioita eteenpäin. Paikallisille taidetoimijoille voisi esitellä tietopakettia teemalla ”Kuinka myyn julkisen taiteen ideaa ja argumentoin julkisen taiteen puolesta.” On tärkeää ymmärtää, että eri projektit ja yleisöt vaativat eri argumentit.

Taulukko 11: Konkreettiset kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset

Aihe	Kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset julkisen taiteen asiantuntijapalveluille
Kunnat, alueellinen taidemuseotoiminta ja paikalliset taidetoimijat	<ul style="list-style-type: none"> • Alueellinen kuntayhteistyö <ul style="list-style-type: none"> ○ pysyvä kommunikaatio ○ ”kummikunnat” ja pilottiprojektit • Yhteistyö paikallisten taidetoimijoiden kanssa <ul style="list-style-type: none"> ○ keskusteluyhteys ○ tukeminen paikallisessa toiminnassa ja viestinnässä ○ tiedon tarjoaminen, tietopaketit, argumentit julkisen taiteen puolesta ○ postituslistat • Maantieteellisen tasa-arvon toteutuminen <ul style="list-style-type: none"> ○ teot ja viestintä

8.2 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tutkimuskysymykset:

1. Millaisia haasteita julkisen taiteen projekteihin liittyy?

Haastattelujen ja kehittämistyöpajojen pohjalta esiin nousseet haasteet koskevat kentän toimijoiden kohtaamista ja vuorovaikutusta, sopimuskäytäntöjä, teosten ylläpitokysymyksiä, sekä tiedon kokoamista ja levittämistä.

1.1 Millaisia haasteita taiteilijan näkökulmasta?

Projekteissa on useita eri toimijoita ja taiteilija on näiden rinnalla usein pieni yksittäinen toimija. Työkulttuuri, -kieli ja -arvot eroavat joskus paljonkin taide- ja rakennusmaailmojen välillä. Haasteita asettavat neuvottelut ja sopimukset, taloudelliset ja tuotannolliset riskit, sekä epäselvyydet taidekilpailuissa tilaajan puolelta.

1.2 Millaisia haasteita julkisen taiteen asiantuntijapalveluiden näkökulmasta?

Taiteilijan ja tilaajan voi olla haastavaa löytää toisiaan ja molemminpuolinen ymmärrys voi päättyä erilaisten työtapojen ja -periaatteiden takia. Julkisen taiteen hankintaprosessi voi olla tilaajalle tuntematon ja epäselvä tai tilaaja ei osaa sanottaa (esim. kilpailukutsuun) parhaalla mahdollisella tavalla, mitä haluaa. Sopimuskäytännöt kentällä eivät ole vakiintuneet.

2. Miten julkisen taiteen asiantuntijapalvelut voivat kehittää toimintaansa julkisen taiteen kentän toimijana?

Asiantuntijapalvelut voivat kehittää kenttää toimimalla sillanrakentajina eri toimijoiden välillä. Asiantuntijapalveluilla on merkittävä rooli julkisen taiteen puolestapuhjana ja sen puolesta argumentoijana.

2.1 Millaisia konkreettisia toimenpiteitä julkisen taiteen asiantuntijapalvelut voivat tehdä huomioidakseen julkisen taiteen kentän tarpeet?

Kehittämällä asiakaslähtöisyyttä mm. taiteilija-asiakkuuksien tai palvelumuotoilun avulla. Asiantuntijapalvelut voivat olla mukana kehittämässä uusia yhteistyömuotoja kentälle. Yhteisten pelisääntöjen ja hyvien käytäntöjen levittäminen tapahtuu mm. tietoa kokoamalla ja levittämällä.

2.2 Millaisia muita oleellisia asioita julkisen taiteen asiantuntijapalveluiden tulisi huomioida toiminnassaan?

Asiantuntijapalvelujen on tärkeää nostaa ajankohtaisia teemoja keskusteluun aika ajoin. Näitä teemoja on mm. julkisen taiteen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen merkitys, nuorten aktivoiminen julkisen taiteen kentällä ja kentän sisäisten ja ulkoisten toimijoiden tietoisuus julkisesta taiteesta ja sen käytännöistä.

8.3 Itsearviointi ja palaute

Opinnäytetyö onnistui hyvin sekä omasta että asiantuntijapalvelutiimin mielestä. Työ vei ajallisesti kauan, mutta se antoi mahdollisuuden tulosten syvälliseen analysointiin. Kattava perehtyminen toimintaympäristöön ja julkisen taiteen kenttään auttoi hahmottamaan työtä suhteessa kenttään.

Haastattelut ja työpajat menetelminä olivat perusteltuja ja reliaabeleita ja molemmista syntyi paljon olennaista materiaalia (Saaranen-Kauppinen ym. 2016c, 3.3.2). Haastattelut olivat miellyttävä menetelmä tekijän näkökulmasta, sillä niiden kautta pystyi luomaan suoran kontaktin haastateltaviin. Keskusteluissa nousi mielenkiintoisia tarinoita ja esimerkkejä. Pääsin syventämään ymmärrystäni julkisen taiteen kentästä täysin eri tavalla, kuin esimerkiksi tilastojen avulla. Toivoin, että molemmat osapuolet voisivat saada haastatteluhetkestä jotain irti ja olin tyytyväinen, että osasin myös antaa neuvoja muutamissa haastateltavia askarruttavissa kysymyksissä. Toivon mukaan asiantuntijapalvelujen rooli tuli tutummaksi haastatelluille taiteilijoille.

Haasteita haastatteluissa ja työpajoissa oli aineiston suuri määrä ja niiden jäsentely jälkikäteen. Haastattelu oli aikaa vievä menetelmä myös haastattelujen sopimisen, toteuttamisen ja litteroimisen suhteen. Työpajoissa pyrin painottamaan pajojen tavoitteita moneen kertaan, mutta perusteellisempi ja hitaampi ohjeistustapa olisi ohjannut toimintaa vielä selkeämmin. Haastattelijan ja ryhmänvetäjän rooli jännittävässä tilanteessa helpottuu kokemuksen kautta.

Haastatteluihin ja työpajoihin osallistuneet henkilöt olivat oman alansa asiantuntijoita. Haastatteluiden jäsentelyssä sovelsin dokumenttianalyysin menetelmiä ja poimitut teemat on valittu opinnäytetyöhön kokoamalla haastatteluista yhteneväisyyksiä ja toistuvia aiheita. Kehittämispolkua voidaan näistä syistä pitää validina ja tarpeellisenä tilaajalle. Suuresta aineistomäärästä huolimatta työn tulokset on koottu ytimekkääksi tiivistykseksi. (Saaranen-Kauppinen ym. 2016b, 3.3.1).

Opinnäytetyön luonteen vuoksi haastateltavien määrä oli rajallinen. Riippuen taiteilijoista, haastatteluvastauksista varmasti nousisi erilaisia kehittämisehdotuksia. Voidaan silti olettaa, että tässä opinnäytetyössä nousseet teemat ovat kentälle tyypillisiä ja ajankohtaisia. Haastattelu tehtiin ennen Covid-19-tilannetta ja poikkeusolojen ollessa päällä, haastatteluissa nousevat aiheet ja haasteet luultavasti eroaisivat rajustikin normaalioloista.

Toiminnan kehittämisen tueksi kentältä ei vielä löydy paljoa suoraa tietoa, suurin osa tutkimustiedosta on yksittäisten julkisen taiteen projektien tai hankkeiden loppudokumentteja. Aihetta sivuavista dokumenteista oli kuitenkin mahdollista koota vakuuttava tietoperusta. Koottua tietoa kentän hyvistä käytännöistä on lähinnä Prosenttiperiaatteen käsikirjassa ja Suomen Taiteilijaseuran julkaisuissa. Opinnäytetyötä on mahdollista hyödyntää laajemmin julkisen taiteen kentällä. Muut toimijat voivat soveltaa kehittämisehdotuksia ja toimenpidesuosituksia sopimaan omaan toimintaan ja tavoitteisiin.

Sain asiantuntijatiimiltä hyvää palautetta kehittämistyöpajoista ja opinnäytetyöstä. Sain työpajojen vetämistyylistä positiivista palautetta. Toimin haastatteluissa kentätiedustelijan roolissa ja työpajoissa tiiminvetäjänä. Ennen opinnäytetyötä suoritin asiantuntijapalveluille harjoittelun, joten olin ikään kuin puoliksi organisaation sisällä ja puoliksi ulkopuolella. Pyrin kysymään paljon toiminnasta ja tämä ”positiivinen uteliaisuus” auttoi myös tiimiläisiä jäsentämään omaa työtään ulkopuolisen näkökulmasta.

Vein tiimiläisiä asiantuntijapalvelujen toiminnan perusasioiden äärelle, kun toimintaa täytyy avata ulkopuoliselle. Perusasioiden pyörittely eri kehittämismenetelmien avulla toi uusia näkökulmia toimintaan. Toiminnan kehittäminen vie resursseja, mutta se kannattaa.

Työ tuotti uutta tietoa tilaajalle ja ammattialalle, sillä se tuo kentän ääntä esiin. Opinnäytetyö toi taiteilijoiden kokemuksia lähemmäksi ja esitti tilaajalle suoria kommentteja taiteilijoilta. Asiantuntijatiimin fokus oli keskittynyt enemmän rakenteelliselle tasolle, eikä taiteilijoiden ajatuksia tällä tavalla ollut päästy aikaisemmin kuuntelemaan. Tietoa on lähtökohtaisesti kartoitettu kunnilta ja muilta taustaorganisaatioilta.

Opinnäytetyö toimii myös tulevien taiteilijakentän kartoitusten tukena. Työn kautta tilaaja sai kuvan, kuinka kerätä jatkossa tietoa, kehitysideoita ja kommentteja kentältä. Asiantuntijapalveluille välittyi myös tieto, että ainakin tämän työn perusteella taiteilijat lähtevät mielellään kehittämistyöhön mukaan. Työpajat synnyttivät ajatuksen etätyöhön sovellettavien ideointimenetelmien käyttöön ottamisesta myös muissa kokouksissa ja tapaamisissa.

8.4 Jatkotutkimusehdotuksia

Kehittämisehdotusten ja toimenpidesuosittelujen käyttäntöön vieminen ja testaaminen jää asiantuntijatiimille. On asiantuntijatiimin harkinnan varassa, mitkä ehdotukset otetaan käyttöön ja millä aikataululla. Lähetän valmiin opinnäytetyön kaikille projektissa mukana olleille, mutta laajemman viestimisen tarpeellisuudesta päättäminen on asiantuntijapalvelujen päätös.

Kehittämistyöpajoissa heräsi idea jatkokeskustelutilaisuuden järjestämisestä haastateltujen taiteilijoiden kanssa tai jollain muulla perusteella kootun taiteilijaraadin koostamisesta. Näin välikäsi, opinnäytetyön tekijä, poistuu ja asiantuntijapalveluilla on mahdollista saada suoraa palautetta kentältä. Haastateltujen taiteilijoiden kutsuminen jatkokeskustelutilaisuuteen veisi työn vielä seuraavalle asteelle ja paketoisi kehittämisprosessin.

Rajasin haastatteluissa taloudelliset kysymykset ulkopuolelle. Laajamittaisemman tutkimuksen käynnistämisen aiheesta on perusteltua, sillä taiteilijoiden asema on heikko juuri tulonhankintaan, sopimukseen ja palkkioihin liittyvissä kysymyksissä. Haastatte-

lemalla nuoria taiteilijoita, kehitysideoita voisi saada vielä enemmän irti. Myös maantieteellisesti monipuolisemman tutkimuksen tulokset voisivat näyttäytyä erilaisia, taiteen hankintaan liittyvät haasteet ovat pienissä kunnissa todella erilaisia kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla.

LÄHTEET

Aaltonen, Terhi & Karttunen, Sari 2015. Suomalainen taiteilijapolitiikka: Apurahatuesta perusoikeuksien toteuttamiseen 231–309. Teoksessa Heiskanen, Ilkka & Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.) Taiteen ja kulttuurin kentät – perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö. 2. painos. Helsinki: Tietosanoma

Airaskorpi, Aurora 2020. Miksi julkista taidetta tarvitaan kaupunkikuvaan? Ornamon julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <https://www.ornamo.fi/fi/artikkeli/miksi-julkista-taidetta-tarvitaan-kaupunkikuvaan-kouluihin-ja-sairaaloihin/>

Airaskorpi, Aurora & Haapamatti, Kirsi 2020. Hyvinvointia taiteesta. Ornamon julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <https://www.ornamo.fi/fi/artikkeli/hyvinvointia-taiteesta/>

Artsi 2020. Julkinen taide. Vantaan taidemuseo Artsin julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <http://www.artsimuseo.com/julkinen-taide>

EMMA 2018. Kaisa Salmen Suomen vuoden 1918 sisällissotaa käsittelevä teos on avautunut. EMMA – Espoon modernin taiteen museon julkaisu 2.11.2018. Viitattu 16.11.2020. <https://emmamuseum.fi/kaisa-salmen-suomen-vuoden-1918-sisallissotaa-kasitteleva-teos-on-avautunut/>

Forest Camp 2019. Kakutus. Teoksessa Tikka, Moona & Veräjänkorva, Tiina (toim.) Suomen Kuvanveistäjäliitto Sculpture Expanded 17.5.-15.9.2019. Liikkuva julkisen taiteen laboratorio Helsingissä. Parus Verus kustannus.

Frame Contemporary Art Finland, 2019. Frame Contemporary Art Finland: Strategia 2020. Viitattu 16.11.2020. https://issuu.com/framefinland/docs/framen_strategia_2020

Halme, Jouni 2018. Aivorihi - toteutus ja peruseriaatteet. Orchidea Innovationsin julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <https://info.orchideainnovations.com/innovaatioblogi/aivorihi>

HAM 2020a. Havis Amanda. Viitattu 16.11.2020. <https://www.hamhelsinki.fi/sculpture/havis-amanda-ville-vallgren/>

HAM 2020b. Julkinen taide. Viitattu 16.11.2020. <https://www.hamhelsinki.fi/julkinen-taide/>

Heikkilä, Miia 2018. Sairaaloista hyvinvointikeitaiksi? Taide ja luonto suomalaisissa sairaalahankkeissa. Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto. Taidekasvatuksen maisterintutkielma.

Heinonen, Hanne 2016. Prosentti taiteelle, työtä taiteilijoille. Poliittis-hallinnollinen ohjailu ja prosenttiperiaatteiset taidehankinnat Penttilänrannan uudisrakennusalueella. Pro gradu -tutkielma. Filosofinen tiedekunta, kulttuurintutkimus, taiteensosiologia. Itä-Suomen yliopisto.

Helsingin Tapahtumasäätiö 2020. Lux Helsinki kaikkien aikojen yleisöennätykseen – festivaalilla arviolta yli 600 000 vierasta. STT Viestintäpalvelut Oy:n julkaisu 9.1.2020. Viitattu 16.11.2020. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/lux-helsinki-kaikkien-aikojen-yleisöennätykseen-festivaalilla-arviolta-yli-600-000-vierasta?publisherrId=69817409&releaseId=69872350>

Helsinki Biennaali 2020. Info. Viitattu 16.11. 2020. <https://helsinkibiennaali.fi/info/>

- Hiltunen, Arina 2020. Helsinki Urban Artin tuottajan puhelinhaastattelu 28.5.2020.
- Hirvi-Ijäs, Maria & Sokka, Sakarias 2019. Suomen taide- ja taiteilijapolitiikka 2019. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Viitattu 16.11.2020 https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2019/cupore_stt_tietovihko_web.pdf
- Hyry, Jaakko 2016. Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja. Suomen Taiteilijaseuran TNS Gallupilta tilaama kyselytutkimus 15.9.2016. Viitattu 16.11.2020. <https://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Kyselytutkimus-2016.pdf>
- Hyvän mitta 2019. Vaikuttavuusviestinnän koulutus 26.11.2019. Tilaisuuskutsu. Viitattu 16.11.2020. <https://www.hyvanmitta.fi/tilaisuudet/vaikuttavuusviestinnan-koulutus-26-11-2019/>
- Ikonen, Timo 2020. Valon kaupunki 2020 siirtyy marraskuulle Jyväskylässä – kerännyt viime vuosina yli 100 000 kävijää. Ylen uutinen. Viitattu 16.11.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11415595>
- Kasvinen, Maija 2020a. Suullinen tiedonanto 25.5.2020.
- Kasvinen, Maija 2020b. VS: Opparin palautus 18.11. Email majja.kasvinen@taike.fi 17.11.2020
- Kirjonen, Tuuli 2015. Arabianranta on Helsingin ensimmäinen taidekaupunginosa. Uuden Helsingin uutinen 25.8.2015. Viitattu 16.11.2020. <https://www.uuttahelsinki.fi/fi/uutiset/2015-08-25/arabianranta-helsingin-ensimmainen-taidekaupunginosa>
- Kivinen, Kati 2016. Julkinen taide NYT! Blogijulkaisu, Kiasma-blogi. Viitattu 16.11.2020. Googlen välimuistitalenne kohteesta <http://blog.kiasma.fi/blog/julkinen-taide-nyt/>. Välimuistitalenne: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PONI6u7BUooJ:blog.kiasma.fi/blog/julkinen-taide-nyt/+&cd=3&hl=fi&ct=clnk&gl=fi>
- Kokousmuistiinpanot 2019. Muistiinpanot Taiteen edistämiskeskuksen virastokokouksesta 9.12.2019.
- Lassy-Mäntyvaara, Johanna 2019. Leinelään muutetaan jo taiteen takia – taide muokkaa kaupunginosia Vantaalla. Taide käyttöön -hankkeen julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <https://www.taidekayttoon.fi/ajankohtaista/2019/11/15/leineln-muutetaan-jo-taiteen-takia-myyrmen-katutaide-kiinnostaa-maailmalla-taide-muokkaa-kaupunginosa-vantaalla>
- Lassy-Mäntyvaara, Johanna 2020. Taideosaamista lapiohommina. Taide käyttöön -hankkeen julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <https://www.taidekayttoon.fi/ajankohtaista/2020/1/20/taideosaamista-lapiohommina>
- Leo, Nea 2020. Haastattelukutsu opinnäytetyöhön. Email nea.leo@taku.fi 11.3.2020
- Malin, Sampo & Veräjänkorva, Tiina 2019. Tilapäistä nykykuvanveistoa kaupunkitilassa. Teoksessa Tikka, Moona & Veräjänkorva, Tiina (toim.) Suomen Kuvanveistäjäliitto Sculpture Expanded 17.5.-15.9.2019. Liikkuva julkisen taiteen laboratorio Helsingissä. Parus Verus kustannus.
- Mononen, Sini 2020. Julkisen taiteen monimuotoisuus. Taiteen edistämiskeskuksen Kuution jälkeen -keskustelusarja. Striimattu Facebookiin 13.5.2020.

MTV 2019. Huomenta Suomi Extra. Henri Terhon ja Pekka Jylhän haastattelu 17.12.2019. Viitattu 16.11.2020 <https://www.mtv.fi/sarja/huomenta-suomi-extra-33001003008/asumisen-raati-asuinalueiden-yhteinen-taide-1188870>

Museovirasto 2020. Uusi museolaki voimaan 1.1.2020: mikä muuttuu kulttuuriympäristötehtävien hoidossa? Museoviraston julkaisu. Viitattu 16.11.2020 <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/uusi-museolaki-voimaan-1-1-2020-mikae-muuttuu-kulttuuriympaeristoetehtaevien-hoidossa>

Mustekala 2016. STS: suomalaiset arvostavat julkista taidetta. Mustekala -kulttuuri-lehden tiedote 8.9.2016. Viitattu 16.11.2020. <http://mustekala.info/uutiset/sts-suomalaiset-arvostavat-julkista-taidetta/>

Mäcklin, Harri 2019. Kuvanveiston paikka. Teoksessa Tikka, Moona & Veräjänkorva, Tiina (toim.) Suomen Kuvanveistäjäliitto Sculpture Expanded 17.5.-15.9.2019. Liikkuva julkisen taiteen laboratorio Helsingissä. Parus Verus kustannus.

Ojasalo, Katri & Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo (toim.) 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–5. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Esitys prosenttiperiaatteen edistämiseksi. Ohjausryhmän raportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:50. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 16.11.2020 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160373/OKM_50_2017.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Tulostavoiteasiakirja. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Taiteen edistämiskeskuksen välinen tulossopimus vuosille 2020–2023 ja voimavarat vuodelle 2020. Viitattu 16.11.2020 <https://minedu.fi/documents/1410845/4084740/2020-2023%20Tulossopimus%20Taike.pdf/319cc31e-4e09-ca96-726a-df2d66dccc40>

Prosenttiperiaate 2016. Seitsemän julkisen taiteen trendiä Suomessa. Viitattu 16.11.2020. <https://prosenttiperiaate.fi/kirjoitukset/seitseman-julkisen-taiteen-trendia-suomessa/>

Prosenttiperiaate 2020a. Käsitteet. Viitattu 16.11.2020. <https://prosenttiperiaate.fi/kasitteet/>

Prosenttiperiaate 2020b. Taideohjelma. Viitattu 16.11.2020. <https://prosenttiperiaate.fi/taideohjelma/>

Pulkkinen, Miisa, 2017. Julkinen taide on saavutettavuutta parhaimmillaan. 100 puheenvuoroa taiteesta -blogin julkaisu 12.9.2017. Viitattu 16.11.2020. <https://100puheenvuoroataiteesta.taike.fi/julkinen-taide-saavutettavuutta-parhaimmillaan/>

Pulkkinen, Miisa (toim.) 2019a. Prosenttiperiaatteen käsikirja. Taiteen tilaajalle. Suomen Taiteilijaseuran julkaisu. Helsinki: Kuvasto.

Pulkkinen, Miisa (toim.) 2019b. Prosenttiperiaatteen käsikirja. Taiteilijalle. Suomen Taiteilijaseuran julkaisu. Helsinki: Kuvasto.

Rakennuttajat ja valvojat ry. Käsitteitä. Rakennuttajaosapuolen käsitelmääriytyksiä. Viitattu 16.11.2020. <https://rakennusvalvojat.fi/yleista/kasitteita/>

Rysti, Anne 2017. Juhlarahakohu – voiko taide olla oikeassa ja väärässä yhtä aikaa? Mustekala -kulttuurilehden julkaisu. 10.5.2017. Viitattu 16.11.2020. <http://mustekala.info/blogit/juhlarahakohu-voiko-taide-olla-oikeassa-ja-vaarassa-yhta-aikaa/>

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006a. 1.2 Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. 1.2.1 Kvalitatiivinen I. laadullinen tutkimus. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006b. 3.3.1 Validiteetti. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006c. 3.3.2 Reliabiliteetti. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006d. 6.3.1 Avoin haastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_1.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006e. 6.3.2 Teemahaastattelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006f. 7.3.4 Teemoittelu. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006g. 7.3.5 Tyypittely. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 16.11.2020. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_5.html

Salmenoja, Katri 2019. Selvitys kuvataiteilijoiden palkoista ja palkkioista. TAKUn ja Suomen taiteilijaseuran selvitys. Viitattu 16.11.2020. https://artists.fi/wp-content/uploads/2019/12/STS_TAKU_palkkiokysely_kuvataiteilijoille_2019.pdf

Salonen, Anna 2017. Tutkimus: Julkinen taide koulussa tuo virettä opiskeluun. Prosenttiperiaatteen julkaisu 17.10.2017. Viitattu 16.11.2020. <https://prosenttiperiaate.fi/kirjoitukset/tutkimus-julkinen-taide-koulussa-tuo-viretta-opiskeluun/>

Suomen taiteilijaseura 2020a. Suomen Taiteilijaseura – 155 vuotta kuvataiteen puolesta. Viitattu 16.11.2020 <https://artists.fi/seura/seura-organisaatio/>

Suomen taiteilijaseura 2020b. Jäsenjärjestöt. Viitattu 16.11.2020. <https://artists.fi/seura/jasenjarjestot/>

Suomen taiteilijaseura 2020c. Julkinen taide ja taidekilpailut. Viitattu 16.11.2020 <https://artists.fi/palvelut-ja-edut/taidekilpailut/>

Taide rakentamisessa 2020. Taiteen hankintatapoja. Rakennustiedon Taide rakentamisessa -hankkeen julkaisu. Viitattu 16.11.2020. <https://taiderakentamisessa.fi/taide-rakennetussa-ymparistossa/taiteen-hankintatapoja/>

Taiteen edistämiskeskus 2016a. Taiteen edistämiskeskus prosenttiperiaatteen asialla 2014–2016. Turpeinen, Outi & Miettinen, Anu & Terho, Henri (toim.). Viitattu 16.11.2020. <https://www.taike.fi/documents/11580/o/Prosenttiperiaatteen+kehitt%C3%A4misohjelman+v%C3%A4liraportti+2014-2016/4669999c-e316-4433-a7f7-cdb8e9a9cef6>

Taiteen edistämiskeskus 2016b. Taiteen edistämiskeskuksen työjärjestys 2016. 09.08.2016 Viitattu 16.11.2020 sivut 9 https://www.taike.fi/documents/1215167/o/Taiken_ty%C3%B6j%C3%A4rjestys_2016.pdf/4a426e47-baf4-09c1-0ef6-e6b148561ba0

Taiteen edistämiskeskus 2019a. Me mahdollistamme. Esite 01/2019. Ristimäki, Eija (toim.) Viitattu 16.11.2020 <https://www.taike.fi/documents/1215167/o/taike-esite-FIN-2019-02-13.pdf/c164d8d1-a2e4-bbob-aaaf-7a4957be3242>

Taiteen edistämiskeskus 2019b. Organisaatio. Tiedote, viimeksi muokattu 02.10.2019. Viitattu 16.11.2020 <https://www.taike.fi/organisaatio>

Taiteen edistämiskeskus 2020a. Myönnettyt apurahat ja avustukset. Viitattu 16.11.2020. <https://www.taike.fi/fi/myonnetyt-apurahat-ja-avustukset?year=2014>

Taiteen edistämiskeskus 2020b. Julkisen taiteen asiantuntijapalvelut. Tiedote. Viimeksi muokattu 20.02.2020. Viitattu 16.11.2020 <https://www.taike.fi/fi/taiderakentaa>

Taiteen edistämiskeskus 2020c. Taike jakoi rakennetun ympäristön taiteelle puoli miljoonaa. Tiedote 04.06.2020. Viitattu 16.11.2020. <https://www.taike.fi/fi/uutinen/-/news/1315146>

Tappola, Taru 2020. Kokoelmassa ja kaikkialla – julkinen taide museonäkökuilmasta. Taiteen edistämiskeskuksen Kuution jälkeen -keskustelusarja. Striimattu Facebookiin 6.5.2020.

Terho, Henri 2020. Suullinen tiedonanto 16.1.2020.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2020. TEAviisari. Prosenttiperiaate: Koko maa 2019. Aineisto päivitetty 10.11.2020. Viitattu 16.11.2020 <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?view=KULJohD&y=2019&r=KOKOMAA&chartType=pointer&cmp=r>

Tuhkanen, Ari & Ylioja, Tero 2018. Poliisi epäilee kumigorillan paloa tuhopoltoksi – julkaisi kuvia ja videon epäilyistä. Ylen uutinen. <https://yle.fi/uutiset/3-10015690>

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtioneuvoston kanslia 2011. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Viitattu 16.11.2020. <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a/Kataisen+hallituksen+ohjelma.pdfhttps://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a/Kataisen+hallituksen+ohjelma.pdf>

Uimonen, Laura 2010. Taidetta suunnitteluun. Taidehankkeet ja taidetoiveet suomalaisessa kaupunkisuunnittelussa. Aalto-yliopiston Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja A 106. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.

Liite 1. Haastattelurunko

Hahmottelin jokaisen haastattelun erikseen tavalliseen ruutuvihkoon. Muokkasin haastattelurakennetta mm. sen mukaan, kuinka kokenut haastateltava oli julkisen taiteen kentällä. Aloitin jokaisen haastattelun kertomalla vielä uudelleen opinnäytetyöni tavoitteen ja merkityksen osana asiantuntijapalvelujen toimintaa. Tämän jälkeen pyysin haastateltavaa esittelemään itsensä.

(Haastateltavilta, joilla oli vähemmän teoksia, pyysin kertomaan teoksista.)

1. Mikä innoitti alun perin julkisen taiteen pariin?
2. Miten julkisen taiteen projektit saavat yleensä alkunsa?
3. Miten projekti tyypillisesti etenee?
4. Mitkä ovat projekteissa haastavimpia osuuksia? / Onko projekteissa toistuvia haastavia osuuksia?
5. Onko asioita, joita vain julkisissa teoksissa ja niiden teossa tulee ottaa huomioon?
6. Oletko tehnyt yhteistyötä taustaorganisaatioiden (Taike, Suomen Taiteilijaseura ja sen jäsenjärjestöt, Frame, TAKU) kanssa?
7. Millaista yhteistyötä?
- (8. Miten yhteistyö sujui?)
9. Onko taideprojekteihin tarvittavaa ohjeistusta, palvelua tai muuta apua ollut tarjolla?
10. Onko sitä ollut helppo löytää?
11. Miten eri toimijat voisivat kehittää toimintaansa niin, että se palvelisi taiteilijoita paremmin?

Liite 2. Haastateltavien esittelyt

Haastateltavien esittelyt ovat haastattelujärjestyksessä. Sitaateissa vastaus kysymykseen ”Miksi lähdit alun perin tekemään julkista taidetta?”, sekä näkemyksiä julkisesta taiteesta ja omasta työskentelystä. Nämä olivat asiat, jotka jäivät opinnäytetyössä käsittelemieni teemojen ulkopuolelle. Kuvien tekijänoikeus on minulla, ellei toisin mainita.

Kirsi Kaulanen

Kuvanveistäjä, tehnyt veistoksia ja työskennellyt toistakymmentä vuotta julkisen taiteen parissa.

”Julkisissa töissä saa työskennellä isolla mittakaavalla. Julkisessa tilassa käyttäjä tulee ottaa eri tavalla huomioon. Pysyvissä teoksissa on tärkeää huomioida turvallisuus. Vaikka näyttelyihin voi tehdä villimmin, en koe, että minun tarvitsee tinkiä omasta taiteellisesta ilmaisusta.”

Kuva 7: Kirsi Kaulanen

Anssi Pulkkinen

Kuvataiteilija, valmistunut kuvataiteen maisteriksi 2008.

” Kuvataideakatemiassa oli tuolloin paljon katutaideyönteisyyttä, joka varmasti johdatti kiinnostustani julkiseen tilaan. Voitimme myös julkisen taiteen kilpailun jo opiskeluaikana yhdessä kollegani kanssa. On kiinnostavaa toteuttaa teoksia suuressa mitakaavassa, jonka julkisen taiteen sijoituspaikka ja budjetti usein mahdollistavat.

Galleria on eristetty valkea tila ja siellä katsojakunta on pieni ja valikoitunut. Tuntui kiinnostavalta tehdä oikeaan elämään, ihmisten pariin teoksia. Julkisissa töissä myös budjetti on isompi, gallerioissa mennään ns. kengännauhabudjetilla.”

Kuva 8: Anssi Pulkkinen

Pekka ja Teija Isorättyä

Kuvanveistäjät, jotka alkoivat luomaan taidetta yhdessä 2006. Post-individualistinen taiteilijapari luo ”tuplapersoonan” kautta ekspressiivistä taidetta.

”Ensimmäinen julkisen taiteen tilaus tuli yllättäen ja innostuimme kentästä sitä kautta. Julkisen taiteen yhteiskuntasuhde on mielenkiintoinen, teos rakennetaan suhteessa yhteiskuntaan. Julkisessa tilassa on eri yleisö ja sen vaikuttavuus poikkeaa galleriatilaan tehdystä teoksesta. Julkinen taide on kaikkien omaa; galleriassa teos on taiteilijan tuotos, julkinen teos sulautuu ympäristöönsä.”

Kuva 9: Pekka ja Teija Isorättyä ateljeesaa

Villu Jaanisoo

Klassisesti koulutettu kuvanveistäjä ja Kuvataideakatemian professori.

”Veistäjänä julkinen tila on minulle oleellisin alue kuvanveistossa. Minua kiinnostaa taiteen ja arkkitehtuurin suhde ja olen hyvä tekemään yli-inhimillisessä mittakaavassa. Näin pienessä maassa julkista taidetta on hankala tehdä täysipäiväisenä työnä, koska taidetta ei tilata niin paljoa. Itselläni se, että olen päässyt tekemään paljon julkisiin tiloihin, on lähinnä sattumaa. Toivon, että työni kestäisivät aikaa niin materiaalien, kuin ajatuksen puolesta.”

Kuva 10: Villu Jaanisoo Kuvataideakatemiassa

Kaarina Kaikkonen

Kuvataiteilija, joka on tehnyt paljon julkisia töitä kotimaassa ja ulkomailla, ulko- ja sisätiloihin.

”Ajattelin alun perin, että taiteen tekeminen on itsekästä. Lähdin kuitenkin taiteen polulle ja tuntui, että jos teen töitä vain gallerioihin, se ei auta maailmaa. Hyvin pieni osa ihmisistä menee gallerioihin katsomaan taidetta, halusin tuoda taidetta kaikkien näkyville.

Pidän haasteista ja julkiseen tilaan tehdessä haasteena on sisällöllinen ja visuaalinen vuoropuhelu ympäristön kanssa, materiaali, kestävyys, sekä teoksen vastaanotto. Ulkona on meteliä niin äänen kuin visuaalisten ärsykkeiden muodossa. Julkisissa tiloissa yleisö on kriittisempää, galleriassa yleensä hyväksytään mitä vaan. Se kaikki on jännottavaa, tykkään siitä. Julkinen teos voi tuottaa pienen elämyksen, rutiineista poikkeavan luovuuden sykkäksen.”

Kuva 11: Kaarina Kaikkonen © Veera Lipasti

Pekka Jylhä

Kuvanveistäjä, joka on tehnyt veistoksia 30 vuotta. Työskentely jakautuu julkisiin teoksiin ja galleriatiloihin tuotettavaan taiteeseen. Viime aikoina julkisten töiden määrä on lisääntynyt.

”Julkinen taide on kiinnostanut minua opinnoista lähtien. Galleriat ovat niin valkeita, neutraaleja tiloja, kaupunkitila ympäristönä kiinnosti. Yleisö kohtaa teoksen helpommin, kun se on tehty ihmisten omaan ympäristöön missä eletään, eikä sen näkemiseksi tarvitse ostaa mitään lippuja. Julkiset tilat ovat myös taiteen sijoituspaikkoina usein kiinnostavia ja erikoisia. Teokseni ovat idea-, ei niinkään materiaalilähtöisiä.

Julkisissa teoksissa on tilaaja ja näin voin rahoittaa seuraavat työt ja ja mahdollistaa jatkuvan tekemisen. Ennen tilaajilla oli isommat budjetit ja materiaalina pystyi käyttämään esim. pronssia. Nykyään kunnilla ei ole enää varaa teettää niin kalliilla ja olen etsinyt edullisempia tapoja tehdä teoksia, esimerkkinä laserleikkaus. Näin teoksesta tulee inhimillisen hintainen myös isommassa koossa.”

Kuva 12: Pekka Jylhä ateljeessaan

Liite 3. Taiteilijahaastatteluissa ja kehittämistyöpajoissa nousseiden teemojen ja kehityskohteiden tiivistysten koonti

Taulukko 1: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita – Taiteen tilaajat ja toimijoiden kohtaaminen

Kehityskohde	Haasteet	Kehitysideat
Tilausprosessi (taiteilija)	Taiteilijan ja tilaajan kohtaaminen, työtarjousten saaminen	Asiantuntijapalveluiden koordinoimat tapahtumat ja tilaisuudet kohtaamispaikkoina
Tilausprosessi (tilaaja)	Julkiset tilaajat: byrokratia päätöksenteossa, suunnittelutyön resurssit	Tilausprosessin helpottaminen ja sujuvoittaminen tilaajan näkökulmasta, tilausprosessissa tukeminen
Vuorovaikutus (viestintä)	Osapuolten erilaisten työtapojen, -kielten ja -periaatteiden yhteensovittaminen	Asiantuntijapalvelut osapuolten välisen tietoisuuden ja ymmärryksen edistämiseksi; verkostoitumista ja viestintää

Taulukko 2: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita – Neuvottelu ja sopimukset

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Vuorovaikutus (sopiminen)	Negatiivinen suhtautuminen virallisiin sopimuksiin	Virallisen sopimisen kulttuurin edistäminen ja asenteisiin vaikuttaminen
Vuorovaikutus (sopiminen)	Sopimuskäytäntöjen puute	Sopimuskäytäntöjen vakiinnuttaminen ja asiantuntijapalveluiden tuki taiteilijoille sopimusneuvotteluissa
Vuorovaikutus (sopiminen)	Taiteilijoiden sopimusosaaminen, projektien taloudellisen riskin/vastuun jakautuminen	Sopimuskäytäntöjen vakiinnuttaminen ja asiantuntijapalveluiden tuki taiteilijoille sopimusneuvotteluissa

Taulukko 3: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita - Taidekilpailut

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Avoimet kilpailut (taiteilija)	Taiteellisen ilmaisun rajoittuminen	Tilaajan toiveiden ilmaiseminen selkeästi ja avoimesti taiteilijoille, kommunikation edistäminen
Avoimet kilpailut (tilaaja)	Epäselvyydet toiveiden ja valintakriteerien määrittelyssä	Neuvontapalvelujen lisääminen ja tukeminen hankintaprosessissa
Kutsukilpailut	Tasa-arvon toteutuminen	Läpinäkyvyyden edistäminen kutsuissa, kriteereissä ja taiteilijavalinnoissa

Taulukko 4: Taiteilijahaastatteluissa esiin nousseita kehityskohteita – Yhteistyö taustaorganisaatioiden kanssa

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Toimialatieto	Yhteiset pelisäännöt ja hyvät toimintatavat	Koottua tilastoihin ja käytäntöihin perustuvaa tietoa helposti saatavilla kaikille osapuolille. Osapuolten avoimuuden ja kouluttamisen edistäminen.
Vuorovaikutus (yhteistyö)	Osapuolten eritasoiset tiedot ja taidot	Osapuolten tieto- ja taitotason tunnistaminen ja projektien tukitoimintojen suhteuttaminen osapuolten tarpeisiin

Taulukko 5: Kehittämistyöpajoissa esiin nousseita kehityskohteita – Julkisen taiteen asiantuntijapalvelujen vuorovaikutusverkosto

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Vuorovaikutus (yhteistyö)	Julkisen taiteen kentän toimijoiden erilaisten tarpeiden yhteensovittaminen	Laajat ja hyvät kontaktit mahdollistavat keskitetyn väylän, ”siltana toimimisen”, eri toimijoiden kohtaamisille ja kommunikaatiolle
Toimialatieto	Kentän sisäisten ja ulkoisten toimijoiden tietoisuus julkisesta taiteesta ja sen käytännöistä	Tiedon lisääminen ja tiedon välittäminen toimialan sisä- ja ulkopuolella, viestintä
Toimiala	Julkisen taiteen yhteiskunnallisen roolin ja yhteyksien laajentaminen	Asiantuntijapalvelut uudenlaisten yhteistyömuotojen kehittäjänä, kuten julkisen taiteen soveltaminen osana yritysyhteistyötä ja kulttuurihyvinvointia

Taulukko 6: Kehittämistyöpajoissa esiin nousseita kehityskohteita – Julkisen taiteen yhteiskunnallinen ja sosiaalinen merkitys

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Toimiala	Julkisen taiteen yhteiskunnallinen rooli ja tietoisuus toimialasta	Asiantuntijapalvelut merkittävänä yhteiskunnallisena julkisen taiteen puolestapuhujana ja esiintuojana, argumentit julkisen taiteen puolesta
Toimiala	Yleisön tietoisuus ja ymmärrys julkisista taideteoksista	Asiantuntijapalvelut teoksien ja tekijöiden esiintuojana, sekä dialogin edistäjänä
Yhteiskunta	Yhteiskunnan alueelliset identiteetit ja eriarvoisuus	Yhteiskunnallisen tasa-arvon, yhteisöllisyyden ja identiteetin vahvistumisen toteutuminen julkisen taiteen kautta

Taulukko 7: Kehittämistyöpajoissa esiin nousseita kehityskohteita – Teosten ylläpito- ja poistokeskustelu

Kehityskohde	Haaste	Kehitysidea
Julkisen taiteen arvo	Panostus ja resurssit määrään vs. laatuun taidehankinnoissa	Julkisen taiteen hankintaan ja arvottamiseen liittyvien käsitysten ohjaaminen määrällisestä ”kiintiötaiteesta” kohti aidosti innostavia ja merkitystä luovia taidekokemuksia
Julkisen taiteen arvo	Teosten koko elinkaaren ja vastuun huomiointi taidehankintojen suunnittelussa	Resursseja kohdennettava hankinnan lisäksi myös teosten ylläpitoon ja poistoon, sekä selvennettävä vastuujakoa teoksen koko elinkaaren ajalta

Taulukko 8: Konkreettiset kehittämisehdotukset ja toimenpidesuosituks

Aihe	Kehittämisehdotukset ja toimenpidesuosituks julki- sen taiteen asiantuntijapalveluille
Tiedon kokoaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Kootut linkkilistat <ul style="list-style-type: none"> ○ tärkeät nettisivut/-sivustot ○ ajankohtaiset artikkelit ○ koottu toimialatieto ja tilastot aiheittain • Kootut muistilistat <ul style="list-style-type: none"> ○ muistilistat projektien eri osapuolille • Utiskirje <ul style="list-style-type: none"> ○ kohderyhmäajattelu ○ tietolähteiden ja materiaalien kartoitus ja hallinta • Käytännön kokemustieto kentältä <ul style="list-style-type: none"> ○ Hyvien käytäntöjen ja esimerkkien jakaminen • Hiljainen tieto <ul style="list-style-type: none"> ○ tietopaketit ○ verkostoitumistilanteet

Taulukko 9: Konkreettiset kehittämisehdotukset ja toimenpidesuosituks

Aihe	Kehittämisehdotukset ja toimenpidesuosituks julki- sen taiteen asiantuntijapalveluille
Taiteilija-asiakkuus	<ul style="list-style-type: none"> • Taiteilija-asiakkuudet osana asiakaspalvelua <ul style="list-style-type: none"> ○ asiakaslähtöinen kehittäminen ○ yksittäisten taiteilijoiden ja tarpeiden huomiointi • Taiteilijoiden ”tukipuhelin” <ul style="list-style-type: none"> ○ matalan kynnyksen asiantuntijaneuvontapalvelu • Taiteilijoiden välittäminen puhujiksi tilaisuuksiin <ul style="list-style-type: none"> ○ taiteilijoiden markkinointi ○ taiteilijoiden työllistyminen ○ projektien osapuolten välinen ymmärrys

Taulukko 10: Konkreettiset kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset

Aihe	Kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset julkisen taiteen asiantuntijapalveluille
Nuorten aktivoiminen	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö oppilaitosten ja opiskelijoiden kanssa <ul style="list-style-type: none"> ○ käytännön kokemuksia ja projektiosaamista ○ opiskelijakilpailut • Harjoittelut ja mentorointi <ul style="list-style-type: none"> ○ työskentely kokoneempien tekijöiden kanssa ○ julkisen taiteen parissa työskentelyn kynnyksen mataltaminen • Motivointi ja mielikuvamarkkinointi <ul style="list-style-type: none"> ○ julkisen taiteen houkuttelevuuden edistäminen ○ julkisen taiteen monipuolisuus ja monimuotoisuus

Taulukko 11: Konkreettiset kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset

Aihe	Kehittämissuositukset ja toimenpidesuositukset julkisen taiteen asiantuntijapalveluille
Kunnat, alueellinen taidemuseotoiminta ja paikalliset taidetoimijat	<ul style="list-style-type: none"> • Alueellinen kuntayhteistyö <ul style="list-style-type: none"> ○ pysyvä kommunikaatio ○ ”kummikunnat” ja pilottiprojektit • Yhteistyö paikallisten taidetoimijoiden kanssa <ul style="list-style-type: none"> ○ keskusteluyhteys ○ tukeminen paikallisessa toiminnassa ja viestinnässä ○ tiedon tarjoaminen, tietopaketit, argumentit julkisen taiteen puolesta ○ postituslistat • Maantieteellisen tasa-arvon toteutuminen <ul style="list-style-type: none"> ○ teot ja viestintä